

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Bakalářská práce

**SBOROVÝ ZPĚV JAKO MOŽNOST AKTIVNÍHO
TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

Autor práce: Vladimíra Svobodová

Vedoucí práce: Mgr. Karel Ochozka

Studijní program: Pedagogika volného času (KS)

2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

23.03.2023

Vladimíra Svobodová

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Karlu Ochozkovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Dále bych chtěla poděkovat sbormistrům jednotlivých sborů za jejich vstřícný přístup a poskytnutí potřebných informací.

Obsah

Úvod	5
1 Volný čas	7
1.1 Volný čas dnes	7
1.2 Trávení volného času	9
1.3 Zpěv a volný čas.....	10
2 Počátky hudby a zpěvu	11
2.1 Duchovní (liturgická) vokální hudba	12
2.2. Světská vokální hudba.....	13
3 Pěvecký sbor	14
3.1 Historie pěveckých sborů	15
3.2 Rozdělení pěveckých sborů.....	17
3.3 Vývoj hlasu	18
3.3.1. Druhy pěveckého hlasu	21
3.3.2. Péče o hlas	22
3.4 Role sbormistra	23
3.5 Pěvecký sbor jako přirozená součást života	24
4 Hudební minulost v Jindřichově Hradci	24
4.1 První pěvecké spolky v Jindřichově Hradci	26
5 Současné pěvecké sbory v Jindřichově Hradci	29
5.1 Pěvecký sbor Smetana Jindřichův Hradec	29
5.2 Chámový sbor Adama Michny Jindřichův Hradec	31
5.3 Nova Domus a Novadomáček.....	32
5.4 Pěnice a Pěničky.....	34
5.5 Zanoťy.....	36
5.6 Rosa Aurea a Poupátka	37
Závěr	40
Seznam použitých zdrojů	41
Abstrakt	44
Abstract	45

Úvod

Hudba a zpěv provází život člověka téměř od nepaměti. Lidský hlas a vyjádření rytmu jsou dnes považovány za nejstarší hudební projevy. A právě díky střídání tónů a výšek hlasu můžeme mluvit o zpěvu. Pomocí něj lze vyjádřit emoce, nálady, smutek i odhodlání. Radost, dobrou náladu a pozitivní energii, lze předávat nejen směrem k posluchačům, ale také, pokud se jedná o sborový zpěv mezi samotnými interprety.

Dnešní doba s sebou nese rozličné nabídky různých aktivit v rámci volného času. Mohlo by se na první pohled zdát, že sborový zpěv nepatří mezi zájmovou činnost, která je často vyhledávána. U dospělých je možná na vině hektická doba, ve které dnes žijeme. Člověk se nedokáže zastavit, dostatečně uvolnit, poznat svůj vnitřní prostor a otevřít ho. U dětí je to možná velkou nabídkou často komerčních aktivit, které nevyžadují takové soustředění, čas, odpovědnost a skutečný zájem.

A právě sborovým zpěvem jako jednou z možností, jak aktivně trávit svůj volný čas, konkrétně v Jindřichově Hradci, se budu zabývat ve své bakalářské práci. Ve své teoretické práci bych chtěla zmapovat možnosti, jaké mají případní zájemci o sborový zpěv a zároveň, jak široké zastoupení má tato zájmová aktivita v tomto konkrétním městě.

K Jindřichovu Hradci mám blízký vztah už proto, že jsem v něm řadu let žila. Je to krásné město s bohatou minulostí. První zmínky o jeho existenci pochází již z roku 1220. Stejně působivý je i jeho hudební život, který se ve svých počátcích pojil s životem na zámeckém dvoře, později založením literátského bratrstva a následně dalších pěveckých spolků.

Cílem mé bakalářské práce je vysvětlit pojmy, které souvisí s jejím tématem a přiblížit pěvecké sbory v Jindřichově Hradci v historickém, ale hlavně v současném kontextu volného času, jako možnou volnočasovou aktivitu.

Bakalářská práce je rozdělena do jednotlivých kapitol a podkapitol. V prvních kapitolách jde o popis pojmů volný čas a jeho využití, přiblížení počátků liturgické a světské hudby až po pěvecký sbor, hlas a jeho vývoj, či úlohu sbormistra. Další kapitoly pojednávají již o hudební minulosti v Jindřichově Hradci a prvních pěveckých spolcích. Kapitola „Současné pěvecké sbory v Jindřichově Hradci“ popisuje konkrétní pěvecké sbory a jejich činnost z pohledu volného času.

Dále v mé bakalářské práci zmiňuji i pozitiva, která s sebou sborový zpěv přináší. Ať už z pohledu medicínského, tak celkového osobnostního rozvoje jedince.

Základními zdroji, o které se má bakalářská práce opírá jsou: *Sborový zpěv a řízení sboru* (Viliam Fedor a Jarmila Vrchotová-Pátová), *Od gregoriánského chorálu po současné zpěvní formy* (Jaromír Kyncl), *Pamětní tisk 150.výročí sborového zpěvu v Jindřichově Hradci* (Jiřina Menclová), *Dítě a umění* (Lenka Lázňovská), a také osobní rozhovory se sbormistry, které byly pro mou práci stěžejní.

1 Volný čas

Jednoznačně stanovit pojem volný čas a následně ho definovat není snadné. Při hledání zjišťujeme, že k jeho vymezení vycházeli autoři z obsáhlého základu. Pojetí se v zásadě prolíná a doplňuje, ale zatím nedošlo k jednoznačné specifikaci. Pohled na volný čas je do jisté míry daný dobou a společenským klimatem.

Obecně dnes můžeme volný čas definovat jako časový prostor, ve kterém nemáme povinnosti vůči sobě ani jiným lidem a v němž se na základě našeho svobodného rozhodnutí, můžeme věnovat činnostem, které nás baví a zároveň nám přinášejí uspokojení a radost. Na druhou stranu v nás tyto činnosti nemají vyvolávat pocity úzkosti a frustrace.

Termíny, které jsem použila na formulaci pocitů a emocí, které jedinec může prožívat při naplňování volného času z pohledu psychologie, ve své knize *Encyklopedie obecné psychologie* Nakonečný (2003: 280;112;375;38) formuluje takto,

„(...) motivované chování směřuje k nějakému druhu, způsobu uspokojení, které může být chápáno jako *dovršující reakce*, (...) tj. v podstatě jako příjemný emocionální zážitek (dosažení odměny), konkrétně např. jako nasycení, úleva, pocit blaha, štěstí.“

„Radost je zvláštní emoce, tedy zvláštní druh zážitku, jehož mírnou formou je spokojenost a nejintenzivnější formou pocit štěstí (...), radost je reakcí na zisk či úspěch. (...) Radost je, jak zdůraznil již *Spinoza a Descartes*, potěšení z dosaženého dobra.“

„(...) úzkost je pocit hrozby, která nemá konkrétní zdroj či předmět. (...) Úzkost je existenciální, je to pocit z života vůbec, jehož protikladem je pocit jistoty, je to tedy *pocit nejistoty, resp. neurčité hrozby*, které nevědomě provází různé negativní aspekty života (osamělost, odcizení, zvěčňování a další fenomény moderní doby).“

„Jestliže se zacílenému chování individua postaví do cesty překážka a je tak znemožněno dosažení cíle, vzniká *situace frustrace*, tedy *situace bariéry*. (...) Situace frustrace vyvolává totiž různé negativní emoce (neuspokojení, zklamání, pocit neúspěchu atd.) a napětí z neuspokojené potřeby.“

1.1 Volný čas dnes

Oblast volného času vznikla v kontrastu k pracovní době. O jeho vymezení, stejně tak jeho problematikou se zabývala a zabývá celá řada odborníků. Pozadu nezůstává ani terminologie, která se k němu pojí. Díky důkladnému studiu a docenění tematiky volného

času došlo, zvláště v druhé polovině 20. století, k významnému posunu. Některé pojmy se ustálily, ale nemůžeme předpokládat, že tím se koncept volného času nebude i nadále vyvíjet.

Český výraz pro volný čas má rovnocenný výraz v řadě evropských států (v němčině *resttheorie* ve francouzštině *le loisir*, v angličtině *leisure time*) (srov. Hofbauer 2004: 13).

Jak je zmíněno výše, volný čas je fenoménem moderní doby. Dalo by se s nadsázkou říci, že je to sladký plod či vymoženost lidské civilizace.

Pávková (srov. 2014: 11) Ve své knize *Pedagogika volného času* charakterizuje volný čas jako dobu svobodné volby činností, které jsou pro člověka příjemné a přinášejí mu potěšení. Poskytují mu příležitost k odpočinku a rekreaci, obnově sil a osobnostnímu rozvoji. Je tedy dobou odpočinku, rekreace a zábavy.

Selucký (srov. 1966: 182) spatřuje volný čas, jako časový prostor mimo práci, kdy člověk koná, co musí a zároveň mimopracovní dobu, kdy se věnuje povinnostem, které jsou pro něj neodkladné. „Volný čas je časem jeho volby; i když je tato volba podmíněna řadou vnějších činitelů, člověk si sám rozhoduje o tom, jak volný čas naplní a co z něj vytvoří.“ A zároveň dodává: „V jistém smyslu je člověk sám tvůrce volného času.“

Švigová (srov. 1967: 67) charakterizuje volný čas jako sféru, která je osvobozena od povinné práce, povinných úkolů. Mimochodem, v tomto vymezení se shoduje se Seluckým, a doplňuje, že je třeba souhrn znaků volného času rozšířit o souvislosti, která se vážou k samotnému člověku.

„Volný čas je sférou, se kterou může subjekt v rámci daných společenských poměrů volně nakládat. Činnosti, které člověk ve sféře volného času realizuje, vybírá na základě svých vnitřních potřeb, odborných a společenských zájmů. (...) Volba činností, které jednotlivec ve volném čase provádí, je svobodnou volbou.“

„Uspokojení a pocity štěstí a blaha jsou zde cílem sami o sobě.“ (Švigová 1967: 68).

Hofbauer (srov. 2004: 13) ve své knize zmiňuje definici volného času, která vychází z německé literatury jako zbytková, reziduální teorie (něm. *Resttheorie*), Přesněji a uceleněji následně charakterizuje volný čas „(...) jako činnosti do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení.“

1.2 Trávení volného času

Volnočasové aktivity a instituce jsou dnes nedílnou součástí našich životů. Našly své místo ve všech sférách života, výchovy dětí a mladých lidí. Zároveň se v posledních letech rozrostla celá škála možností, jak volný čas využít. S tím souvisí i pestrost různých činností a způsobů jejich realizací včetně výchovného působení. Jejimi účastníky jsou již malé děti předškolního věku, školní děti a následně dospívající mládež. Své nezastupitelné místo tam mají dospělí i lidé seniorského věku.

Mezi první místo, kde se s volným časem můžeme setkat je bezesporu rodina a poté škola. Již zde mohou děti získat první prožitky, které se vztahují k nim samým, sourozencům, rodičům či spolužákům (srov. Hofbauer 2004: 55-56).

I Švigová (srov. 1967: 133) ve své knize *Volný čas a my* vnímá rodinu jako základ pro formování volného času a uvádí funkci dědění, s níž je rodina spojena. Ať už jsou to vlohy, schopnosti nebo další předpoklady, které máme zakódované po svých předcích a které typicky zasahují do našeho výběru činností ve volném čase. Jako druhé důležité poslání rodiny vzhledem k volnému času vidí ve výchově a jejím zaměření. Je důležité naučit děti možnosti svobodné volby, která je předpokladem k trávení volného času.

Má to být právě rodina, která by jako první měla vytvářet podmínky pro volný čas svých dětí. Rodiny se ale značně liší svým životním stylem, finančním a materiálním zajištěním, postojem k potřebám a přáním svého dítěte.

Východiskem z této situace je čas, který rodiče svým dětem věnují, jejich informování a zájem o to, aby se děti naučily svůj volný čas využívat ve prospěch svůj i druhých (srov. Hofbauer 2014: 56-57).

Vedle rodiny je to škola, která významně přispívá k trávení volného času dětí a mládeže nabídkou nepovinných předmětů nebo různými kroužky. Také prostory školy jako školní hřiště nebo tělocvičny dávají možnost využít čas mezi vyučováním. Významné jsou i přestávky, které mají napomáhat k regeneraci sil a příjemně strávit čas ve škole. Není to ovšem jejich jediná náplň. V době odpočinku mimo vyučování, se vytváří prostor pro nabídku aktivit podle zájmů, k ochraně před vypětím a k vytváření příjemné atmosféry školy. Přestávky by měly respektovat volnost pohybu, a proto by měly školy k těmto účelům využívat chodby, vestibuly a školní hřiště. Vytvořit koutky různého zaměření, sportovní, výtvarný či společenský. Ty by měly vycházet ze zájmu, dobrovolnosti a vyhraněnosti jedince (srov. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže* 2002: 7-8).

Škola a rodina má tak jako první možnost vytvářet prostor pro aktivní využití volného času dětí a mládeže. Ten je předpokladem pro rozvoj jejich zdravého životního stylu. Nabídkou různých volnočasových činností mají předpoklady vyniknout, upevnit si svou sociální pozici, lépe se orientovat ve společnosti. Tím se snižuje možný vznik různých nezdravých a negativních rysů v jejich chování.

Mimo rodinu a školu mohou děti a mládež svůj volný čas trávit také účastí v organizaci s volnočasovou náplní. Mezi ty patří:

- občanská sdružení dětí a mládeže
- školní družiny
- školní kluby
- střediska pro volný čas (DDM, Stanice zájmových činností)
- komerční organizace
- tělovýchovné spolky
- občanská sdružení a další nevládní organizace pracující s dětmi a mládeží (Tamtéž: 11).

Protipólem k aktivnímu trávení volného času je pasivně trávený volný čas.

Postoj k němu je podmíněn několika činiteli. Na jedné straně je to vliv rodiny a sociálního prostředí, ve kterém jedinec žije, na straně druhé vliv jeho specifických předpokladů, ale také akční vakuum ve volném čase. Do této skupiny se zvýšeným výskytem nežádoucích jevů patří ti, jejichž největší hobby je sledování televize, hraní počítačových her, trávení volného času v restauračních zařízeních, utrácení času nudou. Ale také ti, kteří vyhledávají vzrušující a akční aktivity spojené s násilím, alkoholem a s drogami (Tamtéž: 11-12).

Správný postoj k využívání volného času hraje v lidském životě významnou roli. Pomáhá utvářet osobnost člověka. Vytváří potřebný prostor pro jeho uplatnění v životě a společnosti. Přispívá ke zdravému životnímu stylu a zároveň plní funkci prevence před patologickými jevy.

1.3 Zpěv a volný čas

Umělecká činnost a konkrétně zpěv je jednou z možností, jak trávit aktivně svůj volný čas.

Potvrdilo se, že aktivní zpívání zlepšuje náladu a přispívá k celkové pohodě více, než pasivní poslouchání hudby. Nejspíš to souvisí s uvolňováním chemických látek jako je

endorfin nebo serotonin. Těmto látkám se také říká hormony štěstí, ty pak pozitivně působí na náladu a emoce (srov. Mášková 2022).

Ve své knize *Proč zpíváme?* Barová (2005: 9) napsala, „Jednoduše řečeno, poněvadž zpěvní projev patří ke zcela spontánnímu projevu, z potřeby vyjádřit silnější emocionální napětí než to, které patří k mluvenému vyjádření. Potřeba zazpívat si představuje pro člověka pojistný ventil emocionálního napětí, kdy slovo je v určité chvíli nedostačující pro sdělení překypujícího citu.“

2 Počátky hudby a zpěvu

Hudba a zpěv provází lidstvo téměř od jeho počátku. Hudební projevy byly původně kolektivní záležitostí, z důvodu absence umělce a posluchače, z pohledu dnešního vnímání těchto rolí. Tento umělecký projev byl součástí různých magických obřadů a souvisel nejspíš s rozvojem řeči. Vzhledem k tomu, že nemáme žádný zřejmý doklad o pravěkých zpěvních formách, vycházíme ze studia dnešních primitivních národů (*etnomuzikologie*) (srov. Morávková 2016: 7).

Tyto výzkumy nám dokládají, že hudbu a zpěv tvořily nesrozumitelné výkřiky a jednotvárné prozpěvování pár tónů doprovázené údery na jednoduché nástroje. Dále z těchto výzkumů můžeme usuzovat, že hudební projev byl vymezen na velmi malý tónový rozsah. Až časem a postupnou vyspělostí těchto archaických etnik se začala také vyvíjet celá řada nových tónů, výšek, a nakonec i celých stupnic (srov. Kyncl 2004: 25).

Buček (srov. 1990: 3) ve svém scriptu *Sborový zpěv I.* uvádí, že na prahu lidské vzdělanosti lidstvo připisovalo vznik hudby svým bohům. Pro Řeky to byl bůh Apollon, pro Egypťany bůh moudrosti Thot. V Bibli je vznik hudby přisuzován potomkům Kaina. Jediní Židé vnímali vznik hudby z historického pohledu.

Z novodobých teorií zmiňuje Darwinovu teorii o jejím původu. Z ní vyplývá, že řeči předcházela zpěv, který byl původním dorozumivacím prostředkem. Řada dalších vědců, se přiklání k opačnému názoru, a to, že hudba vznikla z řeči. Další teorie předpokládala, že hudba vznikla z rytmu lidské práce.

Období starověku můžeme charakterizovat jako novou vývojovou etapu hudby a zpěvu. Starověké kultury (sumerská, babylonská, asyrská) si hudby velmi cenily. Na královských dvorech se začínali objevovat první profesionální hudebníci, kteří se těšili velké vážnosti. Začala vznikat hudba umělá, která byla vnímána jako umělecké dílo.

Hudební projev byl umocněn rozvojem melodických nástrojů a celkový dojem byl pak vnímán jako estetický zážitek (srov. Kyncl 2004: 27).

Evropskou hudbu nejvíce ovlivnili Židé. Ti připisovali hudbě velkou důležitost, a to po celý svůj život. Sborově i sólově se zpívali hlavně žalmy. Jsou to básnické texty hebrejského původu shodné s popisem historických událostí ve Starém zákoně. Zpívaly se buď *antifonicky* (dva sbory si odpovídaly), nebo *responzoriálně* (střídání sólisty se sborem). V pozdějším gregoriánském chorálu se uplatnila kombinace obou způsobů (srov. Morávková 2016: 8).

Významné postavení v období vrcholného rozkvětu starověké kultury mělo Řecko. Vytvořilo a propracovalo vlastní systém hudební teorie. *Nauka o étosu* je jejich mistrně propracovaný systém pouček, který řeší zásadní vliv jednotlivých složek hudby na lidskou povahu. Hudba byla pro Řeky jedním z nejdůležitějších umění, ovšem zcela závislá na literatuře. Hudba se proto stala synonymem pro zpěvní přednes veršů. Byla také důležitým základem všeobecného vzdělání a výuka zpěvu byly rozdělena do tří oborů. V jednom oboru se rozvíjela síla a rozsah hlasu, v druhém barva a krása a ve třetím pak intonace a přednes. Vždy se jednalo o zpěv jednohlasý doprovázený strunným nebo dechovým nástrojem. Požadavky, které se pojily s hlasem zpěváka, byly dány velikostí amfiteátrů, používáním masek a podobně (Tamtéž: 9).

2.1 Duchovní (liturgická) vokální hudba

S nástupem křesťanství, vedle hlásání víry, zakládání kostelů a klášterů, začaly vznikat i církevní školy zpěvu. Mezi města, kde vzkvétala liturgická hudební tvorba, patřila Alexandrie, Jeruzalém, ale také Milán. Pozadu nezůstal ani Řím. Mimo vzniklé školy zpěvu se tam formoval i papežský sbor.

Podstatnou složkou liturgií-bohoslužeb se tak stal zpěv. Nástroje při bohoslužbách prvokřesťanská církev zakázala, aby neodváděly pozornost od zvěstovaného slova. Jednalo se o sborové slavnostní čtení žalmů-*psalmodii*, jednoduchou recitaci, kdy sólista zdobil zpěv tzv. koloraturou. Později začal vznikat i zpěv z textů prózy zvaný *hymnodie*. Ze zpěvu žalmů a nově vytvořených textů se staly dvě hlavní formy liturgického zpěvu.

Zpěv byl veden *responsiálně*, což obecně znamenalo, že sbor věřících odpovídá na knězem zpívaný text. Druhý způsob *antifonální*, kdy se při přednesu střídaly dva sbory nebo sólový hlas a sbor. Antifonální zpěv měl pak i několik forem přednesu (srov. Kyncl 2004: 36-39).

Vrcholnou formou jednohlasého liturgického zpěvu se stal gregoriánský chorál. Zpěv tohoto chorálu je *sylobický*, na každou slabiku připadá jedna nota nebo *melismatický*, kdy je řada tónů zpívána v jedné slabice. Celkový dojem je silný a ušlechtilý a na posluchače působí krásným souzvukem klidných mužských hlasů.

Za vznikem gregoriánského chorálu stojí papež Řehoř Veliký (papežem 590-604). Ten dal podnět k zadržení a sjednocení do té doby používaných křesťanských zpěvů a vytvořil jejich jednotu. Sborník nese jméno *Antifonarium cento*. Také založil v Římě pěveckou školu pod názvem *Schola Cantorum*, v níž se vyučoval způsob zpěvu a hudební teorie (srov. Morávková 2016: 11-12).

Gregoriánský chorál se rozšířil po celé západní, severní a střední Evropě. Texty byly psány latinsky a zápis se prováděl neumovou notací s pohyblivými klíči.

V dnešní době zažívá gregoriánský chorál období rozkvětu. Zpívá se na koncertech a soutěžích, do svých repertoárů jej zařazují i světské soubory. Snaha je oživit tuto formu jednohlasé vokální hudby a přiblížit tak středověkou kulturu. I u nás má své zastánce. Mužský pěvecký sbor *Schola Gregoriana Pragensis*, jehož zakladatelem je David Eben, se věnuje středověké duchovní hudbě a zaměřuje se právě na interpretaci gregoriánského chorálu.

Tato forma zpěvu se stala základem pro vznik evropských lidových písní a zároveň inspirací pro řadu skladatelů. Gregoriánský chorál začal být nazýván *cantus firmus*, což znamená stálý, pevný a jako takový se stal podporou pro vícehlasou hudbu (srov. Buček 1990: 7-9).

2.2. Světská vokální hudba

Hudbou prvního tisíciletí našeho letopočtu byla hudba církevní. A i když přesvědčení té doby bylo, že nesmí být jiná hudba než církevní, paralelně s ní žila i lidová píseň. Světská hudba a písně se ve svém počátku, až na malé výjimky, nedochovaly. Důvod byl prostý, světští autoři zapisovat svá díla neuměli a duchovní tento nekřesťanský a hříšný materiál zapisovat nechtěli. Jedna věc je však nepopiratelná. Tato oblast stála na tak pevných základech, že následný rozvoj po další staletí jim umožňoval již jen dílčí zlepšení. Vedle latiny, která byla nejrozšířenějším jazykem, se začalo tvořit i v národním jazyce. Spolu s lidovou písní začaly vznikat i další formy světské hudby, například dvorská nebo rytířská. Dále vznikaly písně potulných studentů a kleriků, které se obecně nazývaly

goliardské písně. Byly to písně milostné, politické, taneční, ale i pijácké. Celý sborník těchto písní se jmenuje *Carmina burana* (srov. Kyncl 2004: 63-65).

Velký podíl na světském zpěvu měli také rytíři. Ve svých zpěvech velebili lásku, chrabrost a oddanost. Díky nim se stala světská hudba významným uměním. Rytířští pěvci se nazývali trubadúři nebo truvéři podle toho, z jaké části Francie pocházeli. Trubadúři opěvovali lásku, pěstovali milostnou lyriku, jejímž středem byla ctihodná žena. Truvéři převzali od trubadúrů pojetí jednotlivých forem dvorského umění. Ve svých písních vyzdvihují krásu a urozenost dam u dvoru, ale dotýkají se i osobních a mravních úvah (srov. Buček 1990: 9-10).

Obdobou trubadúrských zpěváků jsou němečtí *minnesang* (minne-láska). Melodika jejich zpěvu vychází z gregoriánského chorálu, ale není tak vytříbená.

Po křížáckých válkách význam rytířů ustupuje. Města nabývají na významu a vznikají městská pěvecká bratrstva, která jsou organizovaná podle cechů. Centrem jejich působení byl například Mnichov, Štrasburg, Norimberk. Tato uskupení nesla název *meistersing* a dělila se na mistry, básníky, pěvce a žáky (srov. Morávková 2016: 15).

V této kapitole jsem se snažila přiblížit počátky vývoje zpěvu. Každý další umělecký směr, či období byl pro něj inspirací, podnětem a výzvou. Vznikaly nové formy pěveckého přednesu, ale také se zvyšovaly požadavky na zpěvný hlas. Ze zpěvu se stalo umění, které se dnes, stejně tak jako v minulých dobách, náležitě cení.

3 Pěvecký sbor

Pěvecký sbor můžeme definovat jako vokální těleso, které je tvořeno výhradně vokalisty, tedy zpěváky. Vedoucím tohoto tělesa je sbormistr, občas také označovaný jako sborový dirigent.

V knize *Sborový zpěv a řízení sboru* autoři Fedor, Vrchotová-Pátová (1996: 22) vnímají pěvecký sbor jako „(...) organizovaný kolektiv (sbor), který má stálý počet zpěváků v jednotlivých hlasech, který prodělává růst a stále se zdokonaluje.“

Ze zkušenosti našich předků o efektivnosti společného zpěvu pro jednotlivce i společnost vycházejí a zároveň je potvrzují některé vědecké studie. Společný zpěv byl mnohdy prostředkem k udržení existence lidského rodu. Dokázal sjednotit jednotlivé členy při různých duchovních či sportovních aktivitách. Podle studie z roku 2019 můžeme sborové zpívání zařadit do tzv. *copingové* strategie (anglicky *cope*-zvládat). To znamená, že společné zpívání pomáhá zvládat náročné životní situace. V pyramidě

lidských potřeb psycholog A. Maslow zmiňuje potřebu přijetí a spolupatříčnosti. Pokud tato potřeba není naplněná člověk strádá. Oxfordští vědci ve své studii z roku 2014 potvrdili, že účastníci patřící do kategorie těch, kteří pravidelně a společně zpívají, se cítí mnohem více vyrovnaní a převládá u nich pocit sounáležitosti, než je tomu u sólových zpěváků. Ať už zpíváme v malém nebo větším tělese dochází při zpěvu k synchronizování dechového rytmu zpěváků, ale i jejich srdeční aktivitě. Snížení proměnlivosti srdečního rytmu má za následek zlepšení jejich zdraví. Členové sborů shodně potvrzují, že díky učení nových písní si zlepšují paměť. Sborový zpěv je dostupný koníček jak po stránce finanční, tak časové. Má také pozitivní dopad na naše duševní i fyzické zdraví. A jistě nezanedbatelné pozitivum je, že účastníkem může být člověk v jakémkoli věku (srov. Mášová 2022).

3.1 Historie pěveckých sborů

Sborový zpěv byl vždy prostředkem k vyjádření nálad a přání lidu. A proto od svých počátků patří k oblíbenému druhu umění. Jedním z nejstarších počínů z období raného středověku ve sborovém zpěvu jsou naše národní chorály. Jak již bylo výše zmíněno, církve nepřála zpěvu v jazyce lidu, ale u těchto jednohlasých zpěvů zpívaných větším počtem lidí připouštěla výjimku. Byly to zpěvy, které měly charakter státní hymny přemyslovského státu. V té době však nesměly ženy zpívat v chrámech ani synagogách. Zlom nastal až v období husitské revoluce. Toto období bylo z tohoto pohledu pokrokové. Na druhou stranu ovšem nepřipouštělo vícehlasý zpěv ani nástrojový doprovod. Ovšem nutno podotknout, že takto *unisono* zpívané chorály působily jednotně a mohutně, což mělo nezanedbatelný efekt na nepřátele.

Ke společnému zpěvu přispěl i knihtisk. V roce 1501 u nás vyšel první tištěný lidový zpěvník-kancionál. O oblibě společného zpěvu pak vypovídá i to, že v průběhu sta let se vydalo na 100 000 výtisků těchto zpěvníků.

Již za vlády Karla IV. působila na Hradčanech při Chrámu sv. Víta pěvecká družina složená z žaltářníků a tzv. „*bonifantů*“ (lat. dobří chlapci), což byl název pro chlapecký sbor vokalistů. V době českobratrské pak v každém větším i malém městě byla organizována tzv. literátská bratrstva složená z měšťanů, učitelů a studentů za účelem společného vícehlasého zpěvu. Byly to naše první laické pěvecké sbory. Zpívaly česky i latinsky, staraly se o dochované kancionály a udržovaly tak pěveckou tradici na vysoké úrovni až do konce 18. století. K jejich zrušení přispěly náboženské reformy za vlády

Josefa II. v roce 1786. Zájem o sborový zpěv ovšem nevymizel, zesvětštil a počátkem 19. století se začal formovat v podobě pěveckých kroužků *Liedertafel*. Tyto kroužky byly původně zastoupeny pouze mladými měšťany, kteří se zpěvem snažili projevovat své ideály. Z počátku se jednalo o zpěvy humoristické, pijácké, ale také oslavné úspěchy jednotlivců. Později se v nich začaly projevovat vlastenecké myšlenky. Vzhledem k tomu, že tyto liedertáflovské kroužky, měly původ v Německu a Štýrsku zpívalo se dvojjazyčně, německo-česky. Od čtyřicátých let se zakládají již zcela české pěvecké sbory. Jako první ryze českou pěveckou společnost založil český pěvec a sbormistr Alois Jelen v roce 1840. Jmenovala se Žofínská akademie a název nesla po arcivévodkyni Žofii. Jejím přímým pokračovatelem byl Zpěvácký spolek Pražský Hlahol založen roku 1861. Ten si vzal za své svými slovanskými písněmi šířit vlastenecké poslání. Díky němu vznikaly v českých městech od šedesátých let 19. století další vlastenecké zpěvácké spolky. Inspirací pro jejich jména se staly názvy hradů a hor, například Žertín, Čerchovan, Orlice nebo to byla jména postavená na romantickém základu Lumír, Zábój, Zvukobor a další. Díky těmto spolkům se šířilo národní uvědomění. Původní spolky byly mužské, ale postupem času začaly vznikat i „sesterské“ ženské sbory, které působily vedle mužských. V Kolíně to byl spolek Dobroslav-Dobromila, v Kroměříži Moravan-Vlastimila. Nebo byly k mužským zpěváckým spolkům přičleňovány.

Po období stagnace došlo v 90. letech 19. století k obrodě sborového zpěvu. Po obrozenecké epoše plné vlasteneckých ideálů, která již nebyla aktuální, se sborový zpěv začal ubírat uměleckým směrem. Jedním čistě uměleckým tělesem byl Pařížský odbor plzeňského Hlaholu, později Pěvecký sbor Smetana, který dosáhl velkých úspěchů v mezinárodních soutěžích v Paříži a Bruselu v roce 1900. Dále začaly vznikat učitelské sbory. První bylo Pěvecké sdružení moravských učitelů v Kroměříži. Toto téměř poloprofesionální mužské těleso bylo, dalo by se říci, průkopníkem v oblasti sborového zpěvu. Zpívali z paměti, jejich řízení probíhalo bez taktovky, v repertoáru měli kromě klasiky i sborové novinky a reprodukovali umělecky upravené lidové písně. Pro další učitelské sbory to vše bylo příkladem a inspirací. Dále se začaly formovat i profesionální pěvecké sbory nejvyšší úrovně. Jedním z nich byl Český pěvecký sbor a Pěvecký sbor Československého rozhlasu. Umění těchto dvou těles bylo obdivováno i v zahraničí na svých zájezdech nebo na festivalech Pražského jara. Po roce 1945 u nás začalo vznikat mnoho souborů lidové tvořivosti. Ať už to byly dětské, mládežnické, dospělé, ale také soubory vojenské (srov. Fedor, Vrchotová-Pátová 1969: 11-15).

3.2 Rozdělení pěveckých sborů

Obecně se pěvecké sbory dělí na dětské, ženské, mužské a smíšené.

Buček (srov 1990: 30) uvádí, že první dětské sbory byly historicky zmiňovány již od 14. století. Zároveň také dodává, že je nevěrohodné, že by se vícehlasu věnovaly dříve než od poloviny 15. století.

Se sborovým zpěvem dnes mohou začít již šestileté děti. Tyto dětské sbory jsou zpravidla smíšené. Není ovšem výjimkou rozdělení sborů na výhradně dívčí a chlapecký. Úskalí pro chlapce, kteří působí ve sboru nastává v období dospívání. Jejich hlas prochází fyziologickou změnou, mutací. Za jistých okolností by mohlo dojít k poškození jejich hlasu, a proto svou působnost na čas přeruší. Dívky těžkosti s hlasem v období puberty překlenou snadněji, a jejich hlasová přeměna není tak výrazná. Po překonání těchto potíží spojených s dospíváním se chlapci mohou opět do sboru zařadit. (srov. Fedor, Vrchotová-Pátová 1969: 19).

V aplikovaném výzkumu Lázněvské (srov. 2007: 29-30) Děti a umění je uvedeno, že v současnosti u nás působí přibližně 350 dětských sborů. Členskou základnu tvoří více jak 17 000 dětí, přitom dívky jsou co do počtu ve znatelné převaze. Také je zmíněno, že termínem dětský sbor se u nás označují činnosti, které se v mnoha ohledech liší. Přesto jím můžeme označit školní sbor, jako nejrozšířenější typ, ale také výběrové sbory, které mají vyšší cíle.

Dospělé sbory se rozdělují na ženský, mužský a smíšený sbor. Rozdělení vychází z obsahového vyjádření nebo reprodukce různých zpěvných stylů. Všeobecné náměty, které nejsou z hlediska žánru nebo emocionálního prožitku typické pro určitou zpěvnou formu, mohou být interpretovány všemi sbory. Existují ovšem specifické prvky, které jsou důležité pro celkový obraz pěveckého přednesu.

Ženský sbor je tak představitelem námětů opěvující lásku, různé projevy lidské náklonosti, krásu přírody a podobně. Zpěv těchto sborů má jinou, jemnější dynamiku, nasazení a akčnost.

Mužské sbory jsou naopak reprezentanty ráznějšího a energického zpěvného projevu. V jejich repertoáru jsou často zastoupena hrdinská a oslavná témata.

Smíšený sbor pak může využít právě lidského přístupu v samotné reprodukci obsahového vyjádření námětu, který je zároveň umocněn právě ženou a mužem, kteří jsou jejími interprety. Dále v rámci smíšeného sboru jako celku mohou jeho jednotlivé složky,

ženský a mužský, účinkovat samostatně. To znamená jistou výhodu po stránce výrazové a přednesové. (srov. Fedor, Vrchotová-Pátová 1969: 19-21).

3.3 Vývoj hlasu

V přírodě přirozeně nenajdeme dva zcela stejné jedince. S tím souvisí i fakt, že ani dva hlasy nebudou stejné. Tato rozdílnost vyplývá ze stavby těla, ale také fyziologického uspořádání jednotlivých orgánů. Zároveň nemalou zásluhu na vývoji hlasu mají i duševní vlastnosti jednotlivých jedinců.

Právě tělesný vzrůst má s hlasem úzkou spojitost. Lidé s vysokou postavou mají i hlasové ústrojí delší a mohutnější, tudíž jejich hlas je hlubší. U menších lidí je naopak hlasové ústrojí menší, drobnější. Kmitání jejich hlasivek je tak rychlejší, čímž jsou schopni dosahovat vyšších tónů. Ovšem znaky tělesných proporcí nemohou být vždy jednoznačnými ukazateli vývoje hlasu nebo hlasového ústrojí spojeného se zpěvným hlasem. Tyto znaky mohou být ovlivněny více či méně různými specifickými dispozicemi daného jedince, a tudíž nemohou být považovány za jednoznačné.

Jisté ovšem je, že vyrovnaný vývoj proporcí hlasového, dechového i rezonančního ústrojí, který svou velikostí odpovídá stavbě těla jedince, je pro vývoj hlasu základní podmínkou. Vzniklý nepoměr se sice dá studiem upravovat, ovšem ne vždy se to podaří (srov. Soukup 1972: 46).

Podle Vrchotové-Pátové (srov. 1986: 86-87) je lidský hlas jedním z nejvíce pozoruhodných jevů, který je spojen s lidskou existencí. Projevy lidského hlasu budou stále předmětem různých studií. Prostředí, ve kterém člověk žije, i on sám se stále vyvíjí, stejně tak i jeho hlas v podobě artikulované řeči a zpěvného projevu. Tyto proměny budou stále vyvolávat řadu otázek u odborné veřejnosti a jeho zkoumání nebude nikdy ukončeno. Na jeho vývoj můžeme nahlížet ze dvou hledisek. První je úzce spjata s fyzickým vývojem hlasu jedince během jeho života. Od dětského hlasu, přes změny v období dospívání, vyzrálý dospělí hlas až po hlas stařecký. Druhé hledisko poukazuje na celkový proces vývoje člověka. Od jeho prvních neartikulovaných projevů, běžnou komunikaci, po zpěv dnešního uměleckého využití.

Podobný názor zaujímá i Barová (srov. 2005: 25) ve své knize *Proč zpíváme*. Za hlasovým vývojem dítěte stojí tělesný růst a rozvoj psychiky. Je tedy důležité, aby dítě od samého počátku, v době, kdy se ještě nedokáže aktivně projevovat, bylo obklopeno klidným a láskyplným hlasem a zpěvem matky. Tento první zvukový vjem je pro dítě

velmi důležitý o čemž je přesvědčena i moderní psychologie. Díky tomu se u něj vytvářejí základy hudebního smyslu a zvukové představy tónu zpěvného hlasu.

Prvních dvacet let hudebního vývoje jedince a zároveň vývoje hlasu ve své knize Hudební psychologie pro učitele autoři Sedlák a Váňová (srov 2013: 360-370) rozdělují na období nemluvněte a batolete, období navštěvování mateřské školy, mladší školní věk, střední a starší školní věk.

V prvním, tedy kojeneckém období, podle nich také označovaném jako „období křiku“, jde vlastně o první a vrozený projev dítěte, reagující na změnu teploty a krevního oběhu. Uvádí zjištění řady autorů, kteří došli k závěru, že hlasový rozsah novorozence je malý v rozsahu a^1 a polohy individuální. Do třetího až čtvrtého měsíce je to téměř neměnné, následně se rozsah hlasu pomyslně roztáhne k vyšším a hlubším tónům. V knize také citují A. Tichou, která mimo jiné uvádí, že základ mluveného a zpěvného hlasu získává jedinec již v kojeneckém věku. Hlasový orgán pracuje harmonicky a vyváženě a jeho celistvost bývá narušena až s příchodem řeči. Od šestého měsíce se dítě vyjadřuje pomocí broukání, juchání či houkání. Jeho hlas se pak tedy pohybuje ve značném tónovém rozsahu.

Důležitým faktorem pro rozvíjení libozvučného zpěvu a jeho přenosu je bezesporu dostatek pěveckých podnětů. Tím nejefektivnějším je zpěv matky, ale i ostatních členů rodiny. Od šestého měsíce již dítě díky zrání sluchového analyzátoru dokáže projevit i radost ze zvuků ve svém okolí a chce je slyšet opakovaně. Tyto pro něj libé zvuky se snaží i vyluzovat. První pěvecké pokusy jsou také dány vývojem dětské mluvy. Od půl druhého roku již dítě dokáže zazpívat krátké popěvky. Kolem třetího roku je díky rozvinutějšímu vnímání a zdokonalování řeči schopno relativně přesné pěvecké reprodukce. Jeho hlasový rozsah je zpočátku es^1-g^1 . Také můžeme u dětí ve věku necelého třetího roku pozorovat spontánní zpěv. Jde o jakýsi zpěv po svém, díky němuž vyjadřují své pocity a nálady.

Druhé období úzce souvisí s tím, že dítě navštěvuje mateřskou školu nebo jiné zařízení, ve kterém dochází ke kolektivní výchově. Tyto instituce společně s výchovným působením rodiny mohou zaručit hudební rozvoj dítěte. U dětí od čtyř do šesti let se díky zrání a výchovným podnětům rozvíjí sluch jako funkční celek, zvláště pak schopnost rozlišení výšek. Pozadu, díky přirozenému procesu růstu, nezůstává ani utváření hlasového orgánu a sílení svalstva hlasivek. Vzhledem k hlasu, jde ještě o typický dětský hlas. Hrtanové svalstvo není zcela vyvinuto, a proto jsou hlasivky posazeny na okraji

hlasové šterbiny. Hlas je tak slabý, lehký a barevně „světlý“. Hlasový rozsah u čtyř až šestiletých dětí se zvětšuje z počátku e^1 - a^1 na rozpětí d^1 - b^1 .

Prepubescence (mladší školní věk) je pro vývoj hlasu jistým mezníkem. Dětský hlas prochází významným obdobím. Pěvecká výchova a pevné pěvecké návyky dětí mají velký podíl na zvětšování hlasového rozsahu. Na základě výsledku výzkumu hlasových rozsahů různých věkových skupin J. Skopala, který autoři také zmiňují, dochází ke značným odlišnostem. Výzkumu se účastnili žáci prvních a čtvrtých tříd. Žákům prvních tříd byl naměřen hlasový rozsah od b - a^1 do b - d^2 . U dívek pak a - a^1 až a - e^2 . U starších žáků pak byly výsledky v rozsahu a - h^1 až ges - gis^2 , u dívek pak g - h^1 až g - gis^2 . Závěr potvrdil, že odlišnosti jsou dány kvalitou pěvecké výchovy na různých školách. Pro vývoj hlasu u dětí je tedy důležitá hudební výchova, jejímž úkolem je všestranný hudební rozvoj dětí, ale také různé hudební aktivity.

Posledním obdobím prvních dvaceti let jedince z pohledu hudebního a hlasového vývoje je *pubescence*, tedy střední školní věk. Jinak také často nazýván období dospívání.

Jedním z výrazných znaků tohoto období je rychlý růst hrtanu a prodlužování hlasivek, díky čemuž dochází ke změně kvality hlasu. Tyto změny se týkají jeho výšky, barvy, síly. Těmto změnám říkáme mutace. V podstatě dochází k přeměně dětského hlasu na dva samostatné hlasy, ženský a mužský. S touto hlasovou přeměnou projdou dívky téměř bez větších obtíží. Někdy může dojít k výkyvům či proměnlivosti síly a polohy hlasu, která vede k přeměně jeho barvy na ženský hlas. U chlapců však je období mutace vzhledem k vývoji hlasu bouřlivější. Změny nastávají v barvě, síle, ale především v hlasové poloze.

Tato změna je patrnější u netréovaných chlapeckých hlasů. Dochází u nich k takzvané hlasové krizi, kdy jim hlas přeskakuje z chlapecké do „mužské“ polohy. Jejich hlas zní chraptivě a hrubě. Celý proces vytváření a vydávání zpěvného hlasu je náročný jak pro chlapce, ale i pro potenciální posluchače. Odmítavý postoj ke zpěvu z jejich strany je tedy pochopitelný. Ovšem správnou a soustavnou pěveckou výchovou probíhá mutace u chlapců téměř bez větších problémů. Mění se pouze barva hlasu a dochází k dočasné změně hlasového rozsahu.

Posledním obdobím je *postpubescence* (starší školní věk). V tomto věku, tedy zhruba od patnácti do dvaceti let, se jedinec vyznačuje dosažením vyspělosti jak fyzické, tak psychické. Po bouřlivém období dospívání dochází postupně k celkové vnitřní a vnější souhře mladého člověka. Také vývoj hlasu z fyziologického hlediska je u konce. Ustálila

se jeho výška, poloha a barva. S jednoznačným rysem ženského a mužského hlasu je dána i jeho síla (srov. Sedlák, Vaňová 2013: 360-370).

V dospělosti již nehovoříme o vývoji hlasu, ale o jeho zrání. Ženský hlas teprve kolem třicátého roku interpretky získává na síle, rozsahu a barevnosti. Alty a hluboké mužské hlasy vyžívají ještě později. Správně vedený hlas sólisty je nejvyzrálejší kolem třicátého až čtyřicátého roku. Takový pěvec má v tomto věku hlas v plné kondici a dokáže na základě svých zkušeností s hlasem náležitě pracovat (srov. Vrchotová-Pátová 1986: 91).

Jednou z hlavních vlastností lidského hlasu je i jeho sdělnost. Svě momentální rozpoložení dokáže jedinec vyjádřit svým hlasovým projevem i bez použití slov. Společně s výrazem osobnosti může vyjádřit radost, smutek, lásku, ale také může urážet, prosit nebo projevovat úctu. Sdělnost v lidském hlase je o to více umocněna, když je spojena s hudbou či více, sborovým zpěvem (Tamtéž: 87).

3.3.1. Druhy pěveckého hlasu

Z počátku se lidské hlasy z pohledu rozsahu nedělily. Vícehlasu trvalo poměrně dlouho, než o nějakém dělení začal uvažovat. Termíny jako tenor, contratenor se nevztahovaly k druhům zpěvných hlasů nýbrž na zvláštnosti skladebné. Až v 16. století se můžeme setkat s rozdělováním hlasových rozsahů na basus, altus, superius (nízký, vysoký, nejvyšší). Tak i slovo tenor nabylo nového významu (srov. Buček 1990: 29).

Obecně můžeme lidské hlasy rozdělit podle tónového rozsahu a barvy na:

- Mužské hlasy – bas, baryton, tenor
- Ženské hlasy – alt, mezzosoprán, soprán

Postavení hlasů ve smíšeném sboru při zpěvu je obvykle stejné jako u ostatních druhů sborů. Pravidlem je, že vlevo stojí představitelé vyšších hlasů a směrem doprava představitelé nižších hlasů. Tato poučka vychází z obvyklého a spolehlivého rozmístění zpěváků. Je ovšem pravdou, že někteří sbormistři podle svých zkušeností upřednostňují i jiná postavení (srov. Fedor, Vrchotová-Pátová 1969: 21-22).

Přesnější dělení zpěvného hlasu včetně tónové polohy uvádí Soukup (1972: 35).

Mužské hlasy

- Bas – E-e¹
- Baryton – G-g¹
- Tenor – H-h¹

Ženské hlasy

- Alt – e-g²
- Mezzosopran – g-a²
- Soprán – h-c³

Z tohoto rozdělení vyplývá, že každý hlas má rozsah asi dvou oktáv. Dále ovšem dodává, že jde o obecné pravidlo a hlasový rozsah může být individuální. U školených pěvců či výjimečně nadaných může tento rozsah být až tři oktávy.

3.3.2. Péče o hlas

Pro správnou intonaci a čistý pěvecký přednes je důležité držet se základních zásad. Mezi ty obecné patří vyhnout se zakouřeným a nevětraným místnostem. Nezpívat příliš dlouho a nepřepínat hlas ve vyšších hlasových polohách. Také bychom měli myslet na to, že když jsme zdravotně indisponováni, měli bychom nechat dostatečně odpočinout i naše hlasivky. Na druhou stranu bychom měli mít na mysli, že ke všem těmto pravidlům je třeba přistupovat racionálně. Striktní dodržování rad a doporučení může mít za následek zchoulostivění hlasového orgánu, který pak ztrácí svou přirozenou odolnost. Všeobecně hlasu prospívá dostatek spánku, mít vhodně rozloženy všechny činnosti během dne včetně odpočinku i aktivního odpočinku, který je spojený například s pobytem v přírodě (srov. Fedor, Vrchotová-Pátová 1969: 34-35).

Dalším a neméně důležitým předpokladem pro pěkný pěvecký hlas je i zpěvákova psychická pohoda. Jeho vnitřní připravenost je mnohdy ovlivněna negativními faktory, jakými jsou například jeho nálady, starosti, ale i rozrušení nebo smutek. Také je třeba myslet na to, jaká atmosféra panuje uvnitř souboru. Možné neshody, nedorozumění nedůvěra nebo nevlídnost může mít za následek různý stupeň hlasové indispozice většinou u citlivějších zpěváků. Ty pak mohou mít dopad i na jejich zpěvný projev. Tyto stavy jsou i příčinnou vzniku hlasových a dechových neuróz (srov. Soukup 1972: 104-105).

Jedním z faktorů, který také negativně ovlivňuje hlas zpěváka, je tréma. Tréma je stav, který je danému jedinci nepříjemný a který se dostavuje právě před veřejným vystupováním. Díky němu může dojít k větší či menší ztrátě kontroly nad sebou samým. Důsledkem pak může být stažení hrdla, neschopnost zazpívat vysoký tón až po jiné technické chyby. Jisté ovšem je, že za vznikem trémy v oblasti zpěvu, jsou vždy konkrétní příčiny. A těch může být několik. Od nezdařeného vystoupení, nemístné kritiky, naléhání

na co nejlepší výkon, společně se slovním vyjádřením ve smyslu nemožnosti nezdaru a podobně (srov. Vrchotová-Pátová 1986: 5-7).

Pro zdárný zpěv bez těchto negativních vlivů je bezesporu přínosné pozitivní a vhodné působení sbormistra.

3.4 Role sbormistra

Buček (srov. 1990: 29) ve svém skriptu *Sborový zpěv I.* uvádí, že sbormistrování je samostatným oborem dirigování, jehož hlavním úkolem je uspořádání a činnost pěveckého sboru. Tím vznikají i požadavky na sbormistra, které se v mnohém liší od požadavků na dirigenta. Mezi ně patří přesná znalost pěveckého umění jak po stránce technické, tak z hlediska projevu. Též upozorňuje na to, že dirigování sboru se liší svým provedením od dirigování orchestrálního.

V rozhovoru Ehlové (srov. 2015) sbormistr Lukáš Vasilek vidí rozdíl mezi prací s orchestrem a pěveckým sborem například v délce studia jednotlivých skladeb. Na základě jeho zkušeností je přesvědčený, že nestačí pouze poukázat na to, jak by mělo konečné dílo vypadat, ale je nezbytné poradit, jak k tomuto cíli dospět. Proto je sepyjatost sbormistra a sboru těsnější po obou stránkách, té umělecké i lidské. S tím souvisí i notná dávka empatie, bez které se opravdový sbormistr neobejde. Podle jeho slov je sbormistr se zpěváky na jedné lodi. Musí umět vycítit náladu ve sboru, vnímat potřeby a rozpoložení svých svěřenců.

Sbormistr a zpěvák Jakub Klecker et. al. (srov. 2007: 3-4) potvrzuje, že práce se sborem je křehčí než práce dirigentská. Důvodem je, u dětského sboru zvláště, podnětné působení na vnímání a myšlení dětí. Hlavně svými pohyby, výrazem tváře i mluveným projevem. Důležitý je pro něj oční kontakt, při kterém jsou zpěváci lépe schopni vnímat přání sbormistra a proměnit tak notový part v náležitý prožitek, který ocení i posluchači. Podle jeho slov je to práce psychicky i fyzicky náročná. Neměl by také zapomínat, zůstat svým. U dětského sboru to platí o to více. Měl by mít na paměti, že práce s dětmi vyžaduje jistou autoritu, ale na druhou stranu vnímat věci z pohledu dětí. Uvědomovat si, že pro mnohé děti je sborový zpěv pouze koníčkem a zůstávají pouze ti obětavější. Pro sbormistra to znamená být jim příkladem, inspirovat je. Zároveň by měl být vůdčí osobností. Umět své představy srozumitelně vyjádřit a zároveň naučit. Nezdráhat se poukázat na chyby, ale současně umět pochválit a vyzdvihnout snahu. Být přátelský, přívětivý a trpělivý. Při koncertech mít na paměti, že je to právě on, z kterého by měl

vyzařovat klid a jistota. Svým jednáním tak napomáhat k soustředění, jistotě a zdravé sebedůvěře.

3.5 Pěvecký sbor jako přirozená součást života

V aplikovaném výzkumu Lázněvské (srov. 2007: 29) *Dítě a umění* se zabývá PhDr. Jaroslava Macková, v části věnující se pěveckým sborům, na začátku konkrétní otázkou. Jak působí členství dítěte ve sboru na utváření jeho vlastního životního stylu? Zároveň dodává, že je třeba zmínit ještě další okolnosti. Co je prvotním impulsem, že se dítě pro sbor rozhodne a co pro něj sbor znamená. Z výzkumu jasně vyplývá, že hlavní vliv o působení dítěte ve sboru má jeho rodina. Téměř polovina dotazovaných potvrdilo, že je do sboru přivedli rodiče a zároveň polovina z nich byla aktivními členy pěveckého sboru. Dalším zjištěním je skutečnost, že 7 % dotazovaných dětí uvedlo, že do sboru chodili oba jejich rodiče. Z výsledků výzkumu také vyplynulo, že vliv rodičů je větší u dětí, kteří navštěvují známý nebo několik desítek let působící sbor. Z toho je tedy patrné, že jde o jakousi mezigenerační spojitost. Děti se stávají pokračovateli tradice.

Naopak za vstupem do malých, školních sborů stojí vlastní aktivita dětí. Téměř čtvrtina dotazovaných uvádí, že si cestu k sborovému zpěvu našli sami a další podstatnou část přivedli do sboru kamarádi.

V obou případech se potvrdilo, že sborové zpívání je pro děti přitažlivé, ale zároveň na ně klade velké časové nároky. Zkoušky sboru probíhají zpravidla jednou až dvakrát v týdnu, pořádají vystoupení doma i v jiných městech, jezdí na různá soustředění. Znamená to tedy, že sborový zpěv jako volnočasová aktivita je značně časově náročná, děti se tak učí přirozeným způsobem s časem účelně hospodařit (Tamtéž: 30).

Svou účastí ve sboru si děti také osvojují schopnost formulovat si myšlenky, navazovat kontakty, být tolerantní a empatictí. Učí se rozvíjet organizační schopnosti a řadit si priority. Za největší přínos pokládají respondenti vznik kamarádství a přátelství při jejich sborové činnosti (Tamtéž: 37).

4 Hudební minulost v Jindřichově Hradci

Hudba a zpěv má v Jindřichově Hradci dlouholetou tradici. První zmínky jsou spjaty s životem vrchnosti na zámku, s církví a sahají hluboko do minulosti. Středověkým místem, kde se pomocí hudby a zpěvu projevovala chvála Hospodinovi, byl kostel. Na

kůru měl hlavní místo kantor, později v Jindřichově Hradci místo něho varhaník, kalkant, který obstarával měchy varhan, dále pak zvoník, trubač, sbor choralistů a sbor žáků – mendíků. Velký hudební stoupenec Jindřich IV. z Hradce, založil 6.3. 1489 kostelní literátské bratrstvo pro pěstování chrámového zpěvu. Bratrstvo, které mělo zpočátku 7 členů, se stalo nepostradatelným pomocníkem na kostelním kůru (srov. *Ohlas od Nežárky* 1940).

Literátské bratrstvo si svým nákladem a za přispění Jindřicha IV. z Hradce i dalších vážených pánů, opatřilo v roce 1491 pergamenový kancionál. Z něho je patrné, že se zpívalo převážně latinsky. Později se uplatňovala i česká píseň, a to vždy v úterý zpívaná za vrchnost. Také sám Jindřich nařídil sboru literátů, aby česky zpívali Otčenáš a Zdravas, také o vigílii Narození Páně a Štědrém dnu. Český zpěv byl povolen v neděli před a po kázání a při procesí.

Členy bratrstva byli představitelé tehdejší vyšší měšťanské společnosti. Stali se představiteli české vzdělanosti, vzorem českého zpěvu a jejich rodiny byly příkladem křesťanského života (srov. Teplý 1934: 251-252).

Zánik literátského bratrstva souvisel s dekrety vydanými císařem Josefem II. z roku 1786 (Tamtéž: 259).

Významným představitelem barokního hudebního života v Jindřichově Hradci byl žák jezuitské koleje, později varhaník a skladatel Adam Michna z Otradovic. V roce 1633 se poprvé jeho jméno zmiňuje v souvislosti s jeho působením varhaníka v Proboštském kostele. Byl členem literátského bratrstva v Jindřichově Hradci a na jezuitské koleji vyučoval hudbu a zpěv. V době jeho působení měl sbor seminaristů čtyřicet členů. Je nutné také zmínit, že u jezuitů měla hudba a zpěv význam větší než divadlo. V roce 1673 zakládá Michna nadaci 100 zlatých. Tato nadace byla určena třem studujícím jako pomoc při průvodech, na kůru zpěvem i hudbou na smyčcové nástroje (srov. *Jindřichův Hradec 1293-1993* 1992).

Jezuitští seminaristé vystupovali při zámeckých slavnostech, jakými byla například svatba pána z Hradce Jáchyma Oldřicha a Marie Hohenzollernové v roce 1598. Byli také přítomni průjezdu císaře Leopolda I. 8.srpna 1673 Hradcem. Nemalý úspěch měli při návštěvě kurfiřta falckého 24.ledna 1704. Své umění uplatňovali při svých misiích, církevních slavnostech a jiných úkonech. To, že byli nadanými hudebníky, potvrzuje skutečnost, že dokázali zpěvně recitovat i katechismus (srov. *Ohlas od Nežárky* 1940).

4.1 První pěvecké spolky v Jindřichově Hradci

Sborový zpěv byl v Jindřichově Hradci v historii představován pouze v liturgické, tedy církevní podobě. Představiteli tohoto uskupení bylo literátské bratrstvo, které ve městě působilo v letech 1498-1782. Můžeme se jen domnívat, že ze strany tehdejších státních a církevních úřadů nebo vlivem doby spolu s ohlasem na hudební tradice vznikla myšlenka založit nové pěvecké těleso. Úkolem zpěváckého spolku tedy mělo být provozování národního zpěvu, společenského i církevního. Vzhledem k rozvoji společenského života, lze tedy usuzovat, že účel nového spolku měl být převážně společenský. Tak v roce 1862 vznikl světský mužský pěvecký spolek Černín, jehož zakladatelé si ve svých prvních stanovách dali za úkol pěstovat zpěv především společenský, který byl uveden jako první. Národní zpěvy, ve významu vlasteneckých písní, kterých se vlastenci města nechtěli vzdát, byly z pochopitelných důvodů uvedeny až nakonec (srov. Paleček 1941: 4-6).

Podle údajů o činnosti zpěváckého spolku Černín bylo 100 členů přítomno první valné schůzce 12. ledna 1862. Z celkového počtu 120 členů bylo 46 účinkujících zpěváků. Tím se naplnilo úsilí těch, kteří stáli u zrodu sboru, JUDr. Naxery, kancelisty Zítka, ředitele kůru Vacka a učitele Havlase. Protektorem spolku se stal příznivec kulturního života ve městě a vlastenec, pan hrabě Eugen Černín. Za jeho laskavost, oblibu a na výraz uznání přijal spolek jeho jméno. Ředitel gymnázia Jan Květoslav Klumpar se stal starostou zpěváckého spolku Černín, jednatelem pak JUDr. Naxera. Jednací řeč byla česká a heslo spolku znělo „Zpěvem k srdci, srdcem k vlasti“.

S Jindřichovým Hradcem je spjata i dětství hudebního skladatele Bedřicha Smetany, jež se stal roku 1870 čestným členem spolku. K příležitosti vysvěcení spolkového praporu s heslem „Svoji k svému“ 11. srpna 1872, nacvičili zpěváci skladbu Rolnická. Sám autor Bedřich Smetana byl této události účasten. Podle dobových zpráv vyslechl skladbu se vzrušením. K blížícímu se 100. výročí narození Bedřicha Smetany přijímá zpěvácký spolek Černín v roce 1923 jméno Smetana. Od roku 1931 byl sbormistrem spolku úspěšný hudební skladatel František Havlas. V roce 1940 uskutečnil osmdesátiletý mužský sbor Smetana cestu do Prahy na svůj jedinečný koncert. Vedle zpěvu samotného měla tato akce i hlubší rozměr, který vycházel z dané doby. Šlo o projev národní sepjatosti, jak zmiňuje samotný zápis prokuristy Živnobanky pana Jana Weisse, který byl organizátorem koncertu. Zájezd čítal 200 účastníků z řad zpěváků a jejich rodinných příslušníků. Přestože se koncert konal ve vypjaté atmosféře protektorátu, patřil

jednoznačně k nejslavnějším kapitolám zpěváckého spolku Smetana. Ve dvouapůlhodinovém programu účinkovalo 150 zpěváků s orchestrem Hlahol, 40 zpěváků pěveckého sdružení IPOS a 80 členů sboru Smetana.

V roce 1942 si sbor připomněl 80. výročí svého založení. K této příležitosti se zrealizovaly dva koncerty a hned po nich se započalo s přípravami na hlavní jubilejní koncert, který se měl uskutečnit na podzim roku 1942. Vše se ale zastavilo vyhlášením výjimečného stavu po atentátu na zastupujícího protektora gen. Heydricha. Tím byla činnost spolku dočasně zastavena.

Rok 1944 znamenal pro zpěvácký spolek Smetana vzkříšení. Zúčastnil se koncertů pořádaných v Jindřichově Hradci v rámci Smetanových oslav. Šedesátičlenný mužský sbor nastudoval k této příležitosti všechny Smetanovy sbory. Sbormistr František Havlas vedl sbor ještě krátce po válce, ale od roku 1946 začal působit jako ředitel podnikové školy v Aši. Politická situace po roce 1948 zasahovala i do činnosti spolku. Ve svém prohlášení z roku 1949 zmiňuje, že stále trvá, ale na konci téhož roku již čítá pouze 20 aktivních členů. V posledním zápisu uvádí, že dochází k slábnutí činnosti spolku. Po roce 1950 zbylí členové zpěváckého spolku Smetana sehráli významnou roli v ěře Jindřichohradecké opery (srov. Menclová 2012: 2-11).

Vedle mužského zpěváckého spolku Černín, později Smetana, vznikl v Jindřichově Hradci v roce 1872 dívčí pěvecký spolek Slávy dcera. Prvotním impulzem k vzniku spolku, bylo mladistvé nadšení dívek, které se jako družičky účastnily svěcení praporu zpěváckého spolku Černín. Ještě téhož roku byly schváleny stanovy spolku a byl zvolen spolkový výbor. Ve vedení stanula paní Berta Naxerová a učitelem zpěvu se stal ředitel kůru František Vacek. Jako spoluúčinkující poprvé dívčí spolek zpíval při bohoslužbě k zasvěcení činnosti nového spolku v den sv. Cecílie. Následovaly koncerty o Vánocích a Velikonocích. První samostatný koncert se uskutečnil v dubnu roku 1873, který byl věnován dobročinným účelům. V té době měl dívčí pěvecký spolek 39 činných členek, které se vedle zpěvu věnovaly různým vzdělávacím přednáškám. Svě zázemí měly v prostorách městské radnice, kde probíhaly zkoušky. V roce 1874 zpěvácký spolek Černín podal návrh k pěstování smíšených zpěvů. Tento návrh byl ze strany pěveckého spolku Slávy dcera přijat. Zkoušky probíhaly vždy v neděli jednou za čtrnáct dní v prostorách jindřichohradeckého gymnázia. Ředitelem se stal pan učitel Enengel. Činnost spolku tak od té doby probíhala ve dvou rovinách, jako samostatný i smíšený sbor. Společně vystupovaly při různých příležitostech, svatbách, dobročinných koncertech, ale i pohřbech. O prvotřídnosti a úrovni dívčího pěveckého spolku svědčí

i dopis hudebního skladatele Josefa Pauknera, v kterém jim mimo chvály odkazuje dvojzpěv Jabloňka s textem E. Krásnohorské. V roce 1892 oslavil pěvecký spolek Slávy dcera 20. výročí své činnosti. Ve vedení sboru se střídali páni Enengel a Kunstovský. Změna spolkového života ve smyslu samostatnosti a nezávislosti nastala právě odchodem sbornistra Františka Engela v roce 1893. Poté se vedením spolku ujala paní Juliána Legová, která mu věnovala všechn čas a své síly. Vedle role řádné manželky a matky dokázala, že žena může i naplno plnit úlohu ve veřejném životě. Zápis z valné hromady spolku dokazuje, jak těžká byla pozice žen, které se na konci 19. století díky svému odhodlání a statečnosti uplatňovaly ve světě mužů. Ve stejném roce měl sbor 50 činných členek a nacvičil 8 ženských a 5 smíšených sborů. Po sedmi letech v roce 1901 přes naléhání a přesvědčování odstoupila sbormistryně J. Lagová a novou sbormistryní se stala absolventka konzervatoře v Drážďanech sl. Růžena Hešová. V té době mělo dívčí těleso již 70 členek. V roce 1902 slavil spolek 30. výročí své činnosti. Za tuto dobu měl na kontě 398 veřejných vystoupení. Jejich repertoár obsahoval 9 mší, díla Šípková Růženka, operetu Dívčí ústav, operu V studni, Pohádku ze mlýna a Toman a lesní panna. Nutno také podotknout, že v té době byl spolek Slávy dcera nejstarším ženským pěveckým tělesem v Království českém, věrný svému heslu „Zpěvem k srdci, srdcem k vlasti.“

Do chodu spolku zasáhla i 1.světová válka. Činnost v tomto období byla nepatrná a 26.července 1914 ustala úplně. Velký podíl na tom mělo podstoupení spolkové místnosti vojsku. K obnově došlo až v druhé polovině ledna roku 1915, kdy díky starostovi JUDr. Šedivému bylo poskytnuto místo i s piánem a tak mohly jednou týdně probíhat zkoušky spolku. Po dlouhých osmnácti letech vystřídala sbormistryni Růženu Hešovou učitelka sl.Marie Pávková. V roce 1922 slavil spolek Slávy dcera 50.výročí svého založení a spolu s o deset let starším spolkem Černín uspořádaly dva velké koncerty, ve kterých představily své vlastní repertoáry, ale i smíšené zpěvy. V tomto jubilejním roce měl spolek 86 členek a jejich hudební archiv obsahoval 282 skladeb. Po odchodu sbormistryně Pávkové v roce 1927 se sboru ujal MUDr. Jan Krbec a jeho první počín v roli sbornistra bylo Mozartovo Requiem. Dále se nacvičovaly sbory z opery Braniboři v Čechách a z díla Svatební košile. Velkou úlohu ve vedení sboru sehrála učitelka zpěvu a hudby sl. Božena Prexlerová. Pod jejím vedením se 46 členek spolku Slávy dcera společně se spolkem Smetana, dříve Černín, zúčastnily v květnu 1934 festivalu v Průmyslovém paláci v Praze. Zazněly Dvořákovy Napadly písně a Moravské dvojzpěvy – Vyleť ptáčku, Zajatá, Prsten, Skromná, Holub na javoře a Život vojenský.

Následující léta byla velmi plodná, časté koncertování jim mnohdy ani nedovolovalo spolupracovat s ostatními spolky. Naopak v letech 1938-1940 se v činnosti spolku odrazila válečná krize, nečinnost se umocnila odchodem všemi uznávané dirigentky sl. Prexlerové. Jednatelská zpráva v pamětní knize z let 1940-1946 byla naopak plna naděje a pozitivní energie. Zmiňuje koncerty uskutečněné během války a zároveň však připomíná i loučení se zemřelými členkami. Také zmiňuje „oslavu revoluce“, která se uskutečnila v roce 1945, na které členky spolku zazpívaly několik písní. Následuje pár dalších zápisů a tím se uzavírá v doložené zprávě činnost ženského spolku Slávy dcera (Tamtéž: 14-22).

5 Současné pěvecké sbory v Jindřichově Hradci

Na pěvecké spolky působící v Jindřichově Hradci od 70.let 19.století do zhruba 50.let 20. století navázaly některé současné pěvecké sbory. Svou pestrou činností a elánem se snaží být jejich důstojnými pokračovateli. Jiné vznikly díky nadšení a vytrvalosti svých zakladatelek a ve stejném duchu jako jejich kolegyně usilují o předávání radosti a pozitivní energie skrze zpěv.

5.1 Pěvecký sbor Smetana Jindřichův Hradec

Současný pěvecký sbor Smetana vznikl v 70.letech 20.století a členy tělesa se stali aktéři již zaniklé Jindřichohradecké opery a také původní členové sborů Smetana a Slávy dcera. Sbormistrování se ujal Emil Snížek a pod jeho vedením pracoval sbor řadu let. Po zhruba 20 letech sbor převzala Věra Kadičová. Nyní sbor vede Mgr. Štěpán Štrupl. V 90.letech minulého století byla sboru udělena právní osobnost a vzhledem k tomu, že se jménem Smetana je v Čechách spjato více pěveckých sborů, nese i jméno města. Je smíšeným sborem a zároveň se cítí být i městským sborem, právě pro podporu ze strany města. K jeho pravidelné činnosti patří vystupování v Jindřichově Hradci, ale také v jeho okolí. Zároveň udržuje spolupráci s dalšími jihočeskými sbory, s kterými se účastní výměnných koncertů. V jejich repertoáru jsou písně různých žánrů a směrů. Jedním z největších projektů bylo nastudování Requiem od Wolfganga Amadea Mozarta. S nímž se představili v letech 2014-2015, společně se sbory Ymca Jakoubek a Chránovým sborem Adama Michny, též z Jindřichova Hradce, ve svém městě, v Táboře, Hluboké nad Vltavou, Uherském Hradišti, Kroměříži a Hradci Králové. Na svém kontě má také účast

na mezinárodním festivalu v Limasolu (Kypr) (srov. *Smetana Jindřichův Hradec* ©2023).

Současný vedoucí sboru, Štěpán Štrupl, pochází ze severu Čech a má za sebou již bohaté profesní zkušenosti. Vystudoval konzervatoř v Teplicích, včetně hry na varhany. Již při studiích vedl Studentský sbor. V Lounech do roku 2001 stál v čele třicetičlenného smíšeného chrámového sboru. Od roku 2002 působí v jižních Čechách, konkrétně v Jindřichově Hradci. Na ZUŠ vyučoval hru na klavír a varhany a zároveň vedl pěvecký sbor Rosa Aurea. V pěveckém sboru Smetana působil zpočátku jako korepetitor a na přelomu let 2006-2007 převzal jeho vedení po paní Věře Kadičové. Zázemí našel sbor v prostorách fakulty managementu, kde probíhají pravidelné zkoušky. Nynější korepetitorkou sboru je paní Jana Hessová, která vyučuje na ZUŠ v Českých Budějovicích a doprovází sbor při koncertech. Sbormistr se vůči svým svěřencům snaží být pozitivní, diplomatický a zároveň přátelský. Jak sám říká, nebojí se přehodnocování priorit. Současný repertoár sboru obsahuje skladby autorů Bedřicha Smetany, Petra Ebena, Jaroslava Ježka, Antonína Dvořáka, Franze Schuberta, Zdeňka Lukáše nebo Jiřího Pavlici. Pěvecký sbor Smetana má dnes 40 členů ve věku od 15 do 86let. Pořádá pravidelně jarní a podzimní koncerty pod názvem Koncert tří sborů se spřátelenými pěveckými sbory Buštěhrad ze stejnojmenného města a Kamínek z Kamenice nad Lipou. V Jindřichově Hradci je jeho koncertní činnost zastoupena vánočními koncerty a vystupováním při pietních akcích, vernisážích a výstavách. Na pozvání rádi jezdí koncertovat do Třeboně, Kardašovy Řečice, Řípce, Lomnice nad Lužnicí, Rynárce a Strmilova. Během pandemie Covidu-19 ztratil sbor i několik členů a utrpěl i jeho společenský život. Sbormistr Štěpán Štrupl proto během tohoto náročného období nahrál na webové stránky sboru písně podle jejich hlasového rozdělení. Sboristé tak mohli zkoušet alespoň v domácím prostředí. Tyto stránky jsou veřejně přístupné, pouze informace týkající se členů souboru jsou opatřeny přístupovými hesly.

Po rozvolnění restrikcí navázali na činnost z předešlých let, včetně té charitativní. Tou byla v březnu roku 2022 akce pod názvem Koncert pro Unicef na podporu dětí zasažené válkou. Téhož roku čekala na sbor i velká výzva. K 160.výročí založení pěveckého sboru Smetana se 14.října konal koncert, jehož repertoár obsahoval skladby rozmanitých žánrů a různého období. O tom, že sbormistr zvedá stále své nároky vůči sboru, svědčí i píseň, která byla ve sborovém podání interpretována právě na tomto koncertu. Jednalo se o skladbu *Africa* (od autorů Davida Paicha a Jeffa Porcara). Píseň byla zpívána s českým textem, jehož tvůrcem byl Dušan Vančura.

I v letošním roce má pěvecký sbor již v plánu řadu koncertů. Těší se i na spolupráci s ostatními sbory a nebrání se dalším výzvám (Vlastní rozhovor se sbormistrem Mgr. Štěpánem Štruplem 23.1.2023).

5.2 Chrámový sbor Adama Michny Jindřichův Hradec

Chrámová hudba je v Jindřichově Hradci hluboko zakořeněna. V průběhu staletí se bohoslužby neobešly bez liturgických zpěvů a díky předním představitelům města té doby, kteří vyžadovali chrámovou hudbu vysoké úrovně, tato hudba vzkvétala. Dějinné události a s nimi spojené josefínské reformy sice vedly k ukončení literátského bratrstva, které bylo předchůdcem chrámových sborů, ale neznamenal konec duchovní hudby. Během 19. a 20. století působil v jindřichohradeckých chrámech liturgický sbor. Jedním z jeho členů byl syn pivovarského sládky Františka Smetany, Bedřich, dnes známý hudební skladatel. Ten zpíval na kůru proboštského chrámu Nanebevzetí Panny Marie.

V první polovině 20. století se Jindřichův Hradec mohl pochlubit tím, že zde působily dva chrámové sbory, při františkánském klášterním kostele sv. Kateřiny a při zmíněném proboštském chrámu. Františkánský liturgický sbor dosáhl vysokých kvalit. Jeho repertoár obsahoval například Mozartovu Korunovační mši, Requiem, Michnovu Svatováclavskou mši a jiné velmi náročné skladby. V druhé polovině 20. století někteří, pod tíhou okolností a strachem z pronásledování komunistickým režimem ze sborů odešli. Došlo tak ke spojení obou sborů a ty pak zpívaly pouze při významných církevních svátcích. Po nějaké době došlo pod vlivem okolností k úplnému přerušení činnosti. Změna nastala v roce 1990. V té době začali sboristé opět pravidelně zkoušet a účinkovat při bohoslužbách. Tím započala obnova chrámového sboru v Jindřichově Hradci, jehož sbormistrem byl Mgr. Petr Bajer. Od roku 1996 je sbor zaregistrován na Ministerstvu vnitra jako občanské sdružení a nese název Chrámový sbor Adama Michny Jindřichův Hradec. Tím se stal kulturní organizací města a může žádat o finanční prostředky. Z těch financuje například nákup nového notového materiálu nebo vyplácí náklady spojené s vystupováním při bohoslužbách a koncertech, které se uskutečnily například v Plzni, Praze, Jablonci nad Nisou a dalších městech (srov. Bajer 2011).

V současné době je sbormistrem chrámového sboru v Jindřichově Hradci Ing. Tomáš Petruš, který vystřídal ve vedení Mgr. Karlu Hospodářskou. Na ZUŠ v J. Hradci studoval hru na klavír a varhany.

Pěvecké zkoušky sboru probíhají jednou týdně v jindřichohradeckém proboštví, kde mají vytvořené zázemí. Sbor se cítí být farním společenstvím a svým liturgickým zpěvem přispívá k slavnostním a ušlechtilým bohoslužbám. K dnešnímu dni má 24 členů a vzhledem k tomu, že nejmladší členka je 9 let a nejstarší 63 let, dá se říci, že je průřezem společnosti. Jejich zpěvní repertoár obsahuje každoročně v průměru 40 písní. Nejčastěji zpívají latinsky a česky. Ač zpívají z partitury, mají paralelně oční kontakt se sbormistrem. Zpěv je pro ně radost, kterou sdílí a rádi ji předávají dál. Jejich primární činností jsou zpěvy při bohoslužbách v rámci liturgického roku. Koncerty pořádají v období Velikonoc a Vánoc na zámku v Jindřichově Hradci a při akci Noc kostelů. Během roku tak uskuteční až 24 vystoupení. S Chrámovým sborem sv. Kříže ze Znojma pořádají přátelská setkání a společně vystupují na koncertě Znojmské vinobraní. V letošním roce se budou, mimo jiné, účastnit společně s ostatními sbory Jindřichova Hradce benefičního Koncertu pro Ukrajinu (Vlastní rozhovor se sbormistrem Ing. Tomášem Petřů 21.1.2023).

5.3 Nova Domus a Novadomáček

V letošním roce oslaví pěvecký sbor Nova Domus již 40.leté výročí svého založení. Zakladatelkou a vedoucí sboru je paní Mgr. Ivana Písařová, rozená Příbylová, která se celý život věnuje hudbě a zpěvu. Pochází z hudební rodiny, její děda byl varhanářem a ladičem pian, rodiče aktivně působili v PS Smetana a podíleli se na vzniku Jindřichohradecké opery, strýc byl dirigentem TOČru v Bratislavě a bratr je uznávaný violista a skladatel. Ve svých školních letech byla členkou pěveckého sboru Pěnice pod vedením Věry Kadičové. Na pedagogické fakultě v Českých Budějovicích vystudovala hudební výchovu a český jazyk. Tyto předměty vyučuje na Základní škole Štítného v Jindřichově Hradci, kde v roce 1983 založila zmíněný smíšený dětský pěvecký sbor Nova Domus a později i přípravný sbor Novadomáček.

Ve svých počátcích byl sbor Nova Domus pouze volnočasovou aktivitou a jeho členy byli žáci školy společně se studenty a žáky jiných škol. Dnes sbor navštěvují žáci 7.-9.tříd v rámci povinně volitelného předmětu Sborový zpěv. V tomto školním roce má 30 členů a jejich zkoušky probíhají každý týden ve středu, dvě hodiny. Mnohdy se stává, že ti, kteří si vybrali jiný povinně volitelný předmět, chodí na zkoušky zpívat dobrovolně. Každá hodina zahrnuje hlasové zkoušky, tzn. dechová, artikulační, rytmická a intonační cvičení. Zpěvná pásma si paní sbormistryně koncipuje a sestavuje sama včetně mluvených

projevů, recitací. Vedle zmíněných sborů vede i komorní sbor. Ten navštěvuje několik žákyň nejvyšších ročníků, které mají vyzrálejší, intonačně čistý zpěvný hlas.

Přípravný pěvecký sbor Novadomáček je určen žákům 2.-5.tříd, kteří ho navštěvují v rámci volnočasových aktivit jako zájmový kroužek. Schází se každý týden ve čtvrtek odpoledne, jednu hodinu. Repertoár je sestavován sborům „na míru“. Ti mladší zpívají lidové i umělé písně zaměřené na roční období, operky od známé hudební dvojice Jaroslava Uhlíře a Zdeňka Svěráka, písničky z hodin hudební výchovy nebo se nechají inspirovat zpěvníkem „Já písnička“ aj. Sboristé Nova Domus mají v programu skladby lidové, moderní i muzikálové, které zpívají česky, slovensky i anglicky. Novinkou v repertoáru jsou písně spojené s dramatizací a pohybem.

Sbor spolupracuje i s ostatními pěveckými sbory nebo pěveckými tělesy v Jindřichově Hradci, např. s pěveckým sborem Arietta při ZUŠ v Žirovnici, který vede Ludmila Zadražilová nebo Jindřichohradeckým Big Bandem, od kterého přijali pozvání a společně vystupovali na Vánočním koncertě v KD Střelnice. Na koncertech je doprovázel například studiový orchestr Petra Příbyla, Jindřichohradecký symfonický orchestr nebo rytmický orchestr Hakuna Matata pod vedením Romana „Jacka“ Urbana. Jejich koncerty bývají spjaty s různými akcemi pořádanými městem Jindřichův Hradec. Také se účastní akcí pořádaných k různým výročním. Každoročně hudebně doprovází jindřichohradeckou výstavu betlémů, JINoHrátky. Pravidelně vystupovali v domově pro seniory a v nemocnici Jindřichův Hradec. V roce 2018 se zúčastnili benefičního koncertu na podporu lidí s roztroušenou sklerózou, který se konal v kapli sv. Máří Magdaleny v Jindřichově Hradci. Dvakrát ročně pořádají koncertní vystoupení Chvála zpěvu. V čase adventním v kostele sv. Jana Křtitele, kde vždy zazní krásné vánoční koledy, které jsou doprovázeny mluveným slovem a hudebním doprovodem. V červnu je pak koncert věnovaný oslavám Evropského dne hudby.

Velkou výzvou byla nabídka zpěváka Josefa Vágnera ke spolupráci na jedinečné akci, která se uskutečnila v červnu 2019. Jednalo se o téměř tříhodinový koncert pořádaný na III. nádvoří Státního hradu a zámku v Jindřichově Hradci věnovaný 35. výročí založení dětského pěveckého sboru Nova Domus. V prosinci 2019 měl sbor Nova Domus a Novadomáček velkou čest zpívat na mši svatě s hnutím „Na vlastních nohou“ Stonožka v katedrále sv. Víta, Václava a Vojtěcha v Praze, kterou celebroid kardinál Dominik Duka.

Přes všechny úspěchy, které sbor provází a velké nasazení při zkouškách, zaznamenala sbormistryně v posledních letech jistou krizi při nácviu vícehlasých písní.

Ze své dlouholeté praxe vidí příčinu hlavně v rodině, kde si rodiče s dětmi nezpívají. Zaniká zpěv při běžných domácích činnostech, svátcích nebo jen pro dobrou náladu. Děti ztrácí možnost poslouchat a vnímat zpěvný hlas, díky němuž by se jim dostávalo jistých hudebních podnětů, které se pak mohou dále rozvíjet, vysvětlila sbormistryně. Velký vliv na úroveň zpěvu mělo i covidové období.

Pro svou práci, která je po všech stránkách náročná, je pro paní Mgr. Ivanu Písařovou, jak sama dodala, velmi důležité osobní zázemí. Bez podpory a pomoci vlastní rodiny, která pomáhá s organizací, a hlavně s technickým zajištěním (ozvučení, led obrazovky), tiskem pozvánek a plakátů, by dnes dětský pěvecký sbor nemohl pracovat na takové úrovni (Vlastní rozhovor se sbormistryní Mgr. Ivanou Písařovou dne 30.1.2023).

5.4 Pěnice a Pěničky

Historie pěveckého sboru při 3.Základní škole v Jindřichově Hradci sahá do 70. let minulého století. V Jindřichově Hradci se v té době otevřel první pavilon nově vybudované, tehdy ještě Základní devítileté školy a hudební výchovu tam začala vyučovat paní Věra Kadičová. Díky tomu, že sama měla pěkné vzpomínky na dobu, kdy navštěvovala pěvecký kroužek, rozhodla se sbor založit i na nově vzniklé škole. První vystoupení sboru proběhlo k příležitosti otevření dalších pavilonů školy 1.září roku 1963.

Název Pěnice je datován až od roku 1965. V té době měl sbor 20 členů a v jejich repertoáru byly dvojhlasé lidové písně. V průběhu let se sbor postupně rozrůstal, stejně tak jako jeho program skladeb a náročnost. Nejčastěji zpívali naše i cizí národní písně a skladby od našich známých klasiků ve vícehlasém provedení. Mnohdy až v čtyřhlasé úpravě bez instrumentálního doprovodu nebo s klavírem. Mezi těmi, s nimiž spolupracovali, byly ostatní sbory města, ale také dětské sbory z Mariánských Lázní, Borovan, Nového Města n. Váhom nebo Uherského Hradiště. S těmito a dalšími uskutečňovali výměnné koncerty. Od roku 1972 pravidelně vystupovali na soutěžích pěveckých sborů Písně přátelství a Svátky písní. Své zastoupení na soutěžích Puškinův památník, Zlatá snítka, Jihočeský zvonek měli i sólisté sboru. Jejich výkony byly vždy vysoce hodnoceny. V průběhu let se také vystříдалo na pozici sborového korepetitora řada žáků, později studentů a učitelů. Jmenovitě, Petr Cón, Petr Příbyl, Hana Kruntorádová, Jindřiška Cerhová-Bubnová a další. Po dvaceti letech svého působení absolvovali až 53 koncertů ročně a z původních 20 členů se v roce 1988 stal sbor 88členným pěveckým tělesem. Paní Věra Kadičová s pomyslnou taktovkou vedla sbor více jak 40 let. Po celou

tuto dobu byl zájmovým útvarem a účast na něm byla zcela dobrovolně založená na zájmu a předpokladech (srov. *Pěvecký sbor Pěnice – brožura*, rok neuveden).

Dnes, více jak 15 let, vede dětský pěvecký sbor Pěnice paní Mgr. Irena Daňková. Ve svých školních letech byla sama členkou sboru a podle svých slov má na něj velmi pěkné vzpomínky. Z původního zájmového útvaru, který fungoval řadu let, se stal povinně volitelný předmět pro žáky 5.-9. tříd. Od tohoto konceptu, který byl několik let realizován se upustilo. Sbor lze dnes opět navštěvovat v rámci volného času jako volnočasovou aktivitu. Vzhledem k tomu, že sbor Pěnice je primárně určen žákům 6.-9. tříd, vznikl požadavek na pěvecký kroužek určený pro žáky 1.stupně. Tomu bylo vyhověno a dnes na škole působí i dětský sbor pro žáky 2.-5. tříd, který nese jméno Pěničky. Zkoušky probíhají jednou týdně, vždy ve čtvrtek. Jejich repertoár zahrnuje známé skladby od autorů Jaroslava Uhlíře a Zdeňka Svěráka, Petra Skoumala, Emila Hradeckého, Přemysla Kočího, Jana Vodňanského, ale také lidové písničky. Pěvecké sbory Pěnice a Pěničky vystupují pravidelně na akcích pořádaných školou, jako jsou výstavy, vánoční koncerty pro rodiče a přátele v kostele sv. Jana Křtitele, závěrečné slavnosti na konci školního roku. Pořádají koncerty pro seniory, účastnily se slavnostního otevření a vysvěcení kaple v obci Políkno. Spolupracují s ostatními dětskými pěveckými sbory z Jindřichova Hradce a s Jindřichohradeckým symfonickým orchestrem. Jako hosté vystoupily na Vánočním koncertě Jindřichohradeckého Big Bandu v kulturním domě Střelnice v Jindřichově Hradci společně s Jitkou Zelenkovou a dalšími dětskými pěveckými sbory. Paní sbormistryně se také ujala nelehkého úkolu a se svými sbory nacvičila operku Budulínek, s kterou se v aranžmá muzikálové pohádky představily v roce 2018 společně se školním dramatickým kroužkem. Vystoupení mělo velký úspěch, a tak si v tomto školním roce připravily operku Červená karkulka, kterou představí poprvé na koncertu věnovanému 60. výročí založení školy. Vedoucí sboru je též iniciátorkou pravidelné akce s názvem Jarní koncert, který vnímá zároveň jako prezentaci školy. Vystupují na něm oba pěvecké sbory společně s tanečním kroužkem (Michaela Vadová) a divadelním kroužkem (Zuzana Rychlá). Závěr představení patří školní kapele The Skeletons (Martin Drbal). Ten loňský proběhl ve dvoraně Fakulty managementu v Jindřichově Hradci a měl velký úspěch.

Dalo by se říci, že sbory Pěnice a Pěničky navázaly na svou činnost, kterou musely přerušit kvůli pandemii onemocnění Covid-19. Toto omezení ale nezůstalo bez následků. Z původních 25-30 členů sboru Pěnice je nyní aktivních 15 sboristů. Nedá se zcela jednoznačně říci, že za odchodem dětí mohla nařízená protiepidemická opatření. Dočasný

sociální distanc, přerušení fyzických kontaktů mezi dětmi, ztráta sdílených prožitků způsobena právě přerušením činnosti sborů. Možná je to nastavením jiných priorit u starších žáků základních škol. Pod tlakem různých školních a mimoškolních, často komerčních zájmových útvarů, se vytrácí zájem i čas o školní sborový zpěv, dodala na závěr vedoucí sboru Mgr. Irena Daňková (Vlastní rozhovor se sbormistryní Mgr. Irenou Daňkovou 13.2.2023, Jindřichův Hradec).

5.5 Zanoty

Smíšený pěvecký sbor Zanoty byl založen v roce 2006 na Gymnáziu Vítězslava Nováka v Jindřichově Hradci. V době svého založení byl osmičlenným dívčím sborem. Jeho zakladatelka Mgr. Květa Pilná vede sbor od svého vzniku. Současně je vedoucí dalších dvou sborů při Základní umělecké škole v Jindřichově Hradci. Aktivně se účastní jarních a letních seminářů Klubu sbormistrů, které jsou věnovány činnosti pěveckých sborů. Jejich součástí jsou i hodiny hlasové výchovy a konzultace v dirigování. Dále Letní dílny africké polyfonie pod vedením lektorky z Konga Anity Daulne, kurzu Muzikoterapie a dalších činností, kde získává cenné poznatky pro svou práci.

Dnes má smíšený pěvecký sbor 25 členů, 23 dívek a 2 chlapce. Zkoušky probíhají jednou týdně a minimálně jednou ročně pořádají několikedenní soustředění. Na podzimním soustředění v roce 2008 tak vybrali z mnoha návrhů jméno pro svůj sbor. Dívky, pokud mají zájem, se mohou stát sboristkami v jakémkoliv ročníku studia. Chlapci vzhledem k vývoji hlasu až ve vyšším ročníku gymnázia. Vedoucí sboru však zmiňuje, že u nich pak pozoruje velký hlasový progres.

Jejich vystoupení probíhá většinou v Jindřichově Hradci na akcích gymnázia pod názvem Zpívání na schodech. Jedná se o vánoční koncerty, charitativní jarmarky, vystoupení k zahájení i ukončení školního roku a předávání maturitních vysvědčení. Připojili se k připomínkové akci PAMATUJ!, pořádané k uctění památky obětí holocaustu. Na Benefičním koncertu, Zpíváme pro Unicef, vystoupili společně se sbory Smetana, YMKA Jakoubek a Chrámovým sborem Adama Michny. V roce 2019 ve dvoraně Fakulty managementu v Jindřichově Hradci zazpívali 17 částí rockového oratoria Eversmiling Librety ve spolupráci se sbormistrem Liborem Sládkem. Ve spolupráci s Jindřichohradeckým symfonickým orchestrem pod taktovkou Jiřího Najvara vystoupili na Adventním koncertu se mší Johna Leavitta-Missa Festiva a vánoční hymnou Narodil se Kristus Pán. Společně se 14 středoškolskými sbory z celé České

republiky vystupovali na schodech pražského Rudolfinu k 30.výročí Sametové revoluce. Dalším velkým počinem bylo nastudování 1.části hudebního alba Kytice, Štědrý večer, z pera Jiřího Suchého. Partituru napsala sama sbormistryně a sboristé se text naučili nazpaměť. Doprovázelo je jindřichohradecké hudební uskupení MicroJazz.

V roce 2021 si koncertem na půdě gymnázia společně připomněli 15. výročí založení sboru.

V letech 2020-2021 díky koronavirovým opatřením musel sbor přerušit svou činnost. Po uvolnění restrikcí, prožíval sbor velkou euforii a radost. Pořádali neplánované, spontánní akce. Tou největší bylo vystoupení před Vánocemi na jindřichohradeckém náměstí. V jejich nynějším repertoáru jsou lidové písně a koledy (Zuzana Vlčínská), 150. žalm (Ernani Aquiar), Tulení ukolébavka (Eric Whitacre) a mnohé další.

V letošním školním roce přivítal sbor Zauty nové členy z řad 1. a 2. ročníků školy, kteří nahradili ty, co ukončili studium nebo neustáli chybějící kontinuitu. Postupně se tak ustálil jejich počet. V plánu mají koncerty, které jsou zároveň motivací jak pro členy, tak pro vedoucí sboru. Paní sbormistryně se svěřila, že při vystoupení je z jejich svěřenců cítit lidské napojení, které si vzájemně užívají (Vlastní rozhovor se sbormistryní Mgr. Květou Pilnou 23.1.2023).

5.6 Rosa Aurea a Poupátka

Rosa Aurea a Poupátka jsou dětské pěvecké sbory, působící při Základní umělecké škole Vítězslava Nováka v Jindřichově Hradci. V roce 2019 oslavila již 80. let od svého založení a stala se tak neodmyslitelnou součástí města.

Původně nesla název Městská hudební škola Vítězslava Nováka. O její vznik se zasadil hudební pedagog a spisovatel Leopold Janů, na jehož podnět nesla škola jméno po hudebním skladateli. První dětský sborový zpěv byl při škole založen v roce 1943 Jaroslavem Bílým. Od počátku své existence třikrát změnila své působiště. Tím posledním se v roce 1946 stala budova bývalého sirotčince v Janderově ulici, kde sídlí do dnes. V průběhu let také změnila své jméno z původní Městské hudební školy na Lidovou školu umění a v roce 1990 se přejmenovala na Základní uměleckou školu Vítězslava Nováka. V době svého založení měla škola dvě hudební oddělení, housle a klavír. Dnes se jedná o čtyřborovou školu, která si prošla v 90.letech náročnou rekonstrukcí a modernizací svých budov a stala se tak moderní uměleckou školou (srov. Svoboda 2020).

Pěvecký sbor, jak ho známe dnes, vznikl ve školním roce 2004-2005. Zasloužila se o to paní učitelka Eva Horáková. Následně vedl sbor pan učitel Štěpán Štrupl, dnes sbormistr smíšeného pěveckého sboru Smetana Jindřichův Hradec. Ve školním roce 2010-2011 se ujala vedení sboru MgA. Jitka Čudlá, dnes sbormistryně komorního sboru Festivia Chorus a varhanice. Pod jejím vedením začal sbor pracovat v nové podobě. Starší sboristé přijali název Rosa Aurea „zlatá růže“, podle zlaté pětilisté růže v modrém poli, kterou měli v původním erbu páni z Hradce. Ti mladší pak název Poupátka, kdy poupě obrazně symbolizuje jejich zpěv, který jednou rozkvetne v krásnou omamnou růži. Na koncertech školy zpívali na zámku v kapli sv. Ducha, v kapli Máří Magdaleny na vánočním koncertu. Společně vystoupili se saxofonovým souborem S(w)inging saxophones, pod vedením pana učitele Josefa Stráníka, ze ZUŠ J. Hradec a také na závěrečných vystoupení v Rytířském sále na zámku v Jindřichově Hradci. Vedle toho pořádali výměnné koncerty se sbory Medvíďata z Českého Krumlova, Telčísla z Telče nebo sborem Kvítek z Dačic. Na adventním koncertu v proboštském kostele Nanebevzetí Panny Marie zpívali společně s komorním sborem Festivia Chorus a též zahajovali 1.ročník festivalu pěveckých sborů Dostalíkovo sborové jaro (srov. *Rosa Aurea a Poupátka, pěvecké sbory* ©2022).

Od roku 2016 vede sbory Rosa Aurea a Poupátka sbormistryně Květa Pilná. Pěvecký sbor Rosa Aurea navštěvuje v současné době 16 dívek a 1 chlapec, ve věku 8-15 let. Zkoušky probíhají dvě hodiny týdně včetně hlasové přípravy. Přípravný sbor Poupátka je určený dětem od 6-8 let a v letošním roce má 9 členů, jejich zkoušky probíhají jednu hodinu týdně.

V průběhu koronavirové epidemie přešla také ZUŠ v Jindřichově Hradci z prezenční výuky na distanční. Pro mladší děti paní sbormistryně například natáčela krátká videa z přírody, k nim připojila odkazy na písničky, které se tematicky s natočenými videi pojily. Pro sbor Rosa Aurea posílala odkazy na písně z muzikálů nebo současných pohádek. Po domluvě a na základě náročnosti pak písně zkoušeli nacvičit. Snahou bylo výběrem písní a celkovou přípravou hodiny vzbudit v dětech zájem a motivovat je ke spolupráci.

V současnosti opět spolupracují se sborem Medvíďata z Českého Krumlova a průběžně se zúčastňují koncertů pořádaných ZUŠ Vítězslava Nováka. Také vystoupili na benefičním koncertě Děti pomáhají dětem společně se sbory TELČísla a TELČísílka ze ZUŠ Telč.

Přípravný sbor Poupátka má v repertoáru hlavně lidové písničky. Vedoucí sboru, společně s dětmi, zpestřuje hodiny čtením krátkých pohádek. Na jehož základě pak společně hledají písničku, která má nějakou podobnost s přečteným textem. Starším členům sboru Rosa Aurea do jejich repertoáru vedle lidových písní zařazuje i světskou a moderní hudbu včetně vícehlasých zpěvů.

Cílem práce sbormistryně je správné vedení dětského hlasu s ohledem na jeho fyziologické možnosti. Vést kvalitní hlasovou přípravu, jejíž cílem je správné používání dětského hlasu. Naučit děti, že zpěv je vyjádřením jich samých a může přinášet a rozdávat radost (Vlastní rozhovor se sbormistryní Mgr. Květou Pilnou, dne 23.1.2023).

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo vysvětlení pojmů, které souvisí s jejím tématem a přiblížit pěvecké sbory v Jindřichově Hradci v historickém, ale hlavně v současném kontextu volného času jako možnou volnočasovou aktivitu.

V případě formulování pojmů jako je volný čas, aktivní trávení volného času, pěvecký sbor, jsem použila vhodnou odbornou literaturu. Svou práci jsem směrem k naplnění cíle ještě doplnila základními informacemi o zpěvném hlase a jeho rozdělení v rámci pěveckého sboru a roli sbormistra.

V případě přiblížení pěveckých sborů v Jindřichově Hradci jako možné volnočasové aktivity jsem ve své práci vycházela z historických faktů, které se týkaly prvních liturgických sborů a světských nebo také městských spolků, které ve městě vznikly. Zároveň jsem však podrobně popsala ty současné, které se aktivně podílejí na kulturním životě města. Ve své práci tak představuji smíšené pěvecké sbory, smíšené dětské pěvecké sbory, studentský a chrámový sbor. U všech těchto sborů jsem uvedla přehled sborových aktivit i jejich základní repertoár. Díky tomu jsem zjistila, že každý sbor má své specifické hudební zaměření. Toho využívají při společných koncertech, kdy se jejich repertoáry vzájemně doplňují. Dále jsem se ve své práci zaměřila na sbormistry těchto sborů, na jejich profesní způsobilost k vedení sboru a na požadavky, které mají na své svěřence. Dále jsem se snažila vystihnout, jak správné vedení sboristů přispívá k rozvoji jejich hlasových a pěveckých dovedností.

Domnívám se tedy, že sborový zpěv je přínosná volnočasová aktivita. Svým účastníkům pomáhá rozvíjet jejich hudební schopnosti, vytváří prostor pro vznik přátelství a ohleduplnosti mezi sebou. Má pozitivní vliv na zdraví a celkový osobnostní rozvoj.

V Jindřichově Hradci má sborový zpěv dlouholetou tradici, v současné době ve městě působí řada sborů s různým hudebním zaměřením a pro případné zájemce se snaží vytvořit ideální podmínky pro aktivní trávení volného času.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné publikace

BAROVÁ, A. 2005, *Proč zpíváme*. 1.vyd. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, ISBN 80-86928-03-9.

BUČEK, M. 1990, *Sborový zpěv I*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, ISBN 80-210-0201-8.

FEDOR, W. a VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, J. 1969, *Sborový zpěv a řízení sboru*. 1. vyd. Praha: Supraphon, ISBN nevedeno.

HOFBAUER, B. 2004, *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, ISBN 80-717-8927-5.

Jindřichův Hradec 1293-1993. 1992, České Budějovice: INpress, ISBN nevedeno.

KYNCL, J. 2004, *Od gregoriánského chorálu po současné zpěvní formy*. 1.vyd. Český Těšín: Press-Pygmalion, ISBN 80-239-1925-3.

MENCLOVÁ, J. 2012, *Pamětní tisk 150.výročí sborového zpěvu v Jindřichově Hradci*. ISBN nevedeno.

MORÁVOVÁ, B. 2016, *Dějiny a literatura zpěvu 1-3*. 1. vyd. Brno: Konzervatoř Brno, ISBN 978-80-87005-06-4.

NAKONEČNÝ, M. 2003, *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Akademie věd Česká republika, ISBN 80-200-0625-7.

PALEČEK, J. 1941, *Zpěvy tří generací, 80 let zpěváckého spolku „Černín-Smetana“*. Jindřichův Hradec, ISBN nevedeno.

PÁVKOVÁ, J. 2014, *Pedagogika volného času*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, ISBN 978-80-7290-666-6.

Pěvecký sbor Pěnice-brožura. rok neveden, Jindřichův Hradec: 3. Základní škola, tisk: Rain tiskárna Jindřichův Hradec, ISBN nevedeno.

SEDLÁK, F. a VÁŇOVÁ, H. 2013, *Hudební psychologie pro učitele*. 2.vyd. Praha: Universita Karlova, ISBN 078-80-246-2060-2.

SELUCKÝ, R. 1966, *Člověk a jeho volný čas*. Praha: Československý spisovatel, ISBN 22-167-66.

SOUKUP, J. 1972, *Hlas, zpěv, pěvecké umění*. 2. vyd. Praha: Supraphon. ISBN nevedeno.

ŠVIGOVÁ, M. 1967, *Volný čas a my*. Praha: Svobodné slovo. ISBN nevedeno.

TEPLÝ, F. 1934, *Dějiny města Jindřichův Hradec*. Jindřichův Hradec. ISBN nevedeno.

VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, J. 1986, *Kapitoly o zpěvu*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost. ISBN neuvedeno.

Internetové zdroje

BAJER, K. 2011, *Chrámová hudba v Jindřichově Hradci*. [online]. *Sbor Adama Michny* [cit. 2023-02-25]. Dostupné na WWW: <http://sboradamamichny.wz.cz/?p=80>.

EHLOVÁ, D. 2015, *Sbormistr je se zpěváky na jedné lodi*. [online]. *Deník* [cit. 2023-02-25]. Dostupné na WWW: <https://www.denik.cz/kralovehradecky-kraj/sbormistr-je-se-zpevaky-na-jedne-lodi-20151008-nko6.html>.

KLECKER, J., et. al. 2007, *publikace Bulletin Ucho*. [online]. *Kantilena* [cit. 2023-02-25]. Dostupné na WWW: <https://www.kantilena.cz/runtime/cache/original/54/de/ucho-2007-jaro.pdf>.

LÁZŇOVSKÁ, L. 2007, *Dítě a umění*. [online]. Praha: NIPOS, [cit. 2023-02-25]. Dostupné na WWW: https://invenio.nusl.cz/record/358314/files/nusl-358314_1.pdf.

MÁŠOVÁ, K. 2022, *Zpěvem ke zdraví aneb výhody sborového zpěvu*. [online]. *Multiscan* [cit. 2023-02-25]. Dostupné na WWW: <https://www.multiscan.cz/novinky/zpevem-ke-zdravi-aneb-vyhody-sboroveho-zpevu-2309>.

Ohlas od Nežárky, ročník LXX (70), číslo 15. 1940, [online]. *Digitální knihovna Kramerius* [cit. 2023-02-25]. ISSN 1801-2523. Dostupné na <https://www.digitalniknihovna.cz/cbvk/periodical/uuid:ae82305c-435d-11dd-b505-00145e5790ea>

Ohlas od Nežárky, ročník LXX (70), číslo 17. 1940, [online]. *Digitální knihovna Kramerius* [cit. 2023-02-25]. ISSN 1801-2523. Dostupné na <https://www.digitalniknihovna.cz/cbvk/periodical/uuid:ae82305c-435d-11dd-b505-00145e5790ea>

Rosa Aurea a Poupátka, pěvecké sbory. ©2022, [online]. Jindřichův Hradec: ZUŠ [cit. 2023-02-25]. Dostupné na WWW: <https://peveckysbor.estranky.cz/>

Sbor Smetana. ©2023, [online]. *Jindřichův Hradec* [cit. 2023-02-25]. Dostupné na WWW: <http://www.smetanajh.com/>

SVOBODA, L. 2020, *Historie školy*. [online]. *Jindřichův Hradec* [cit. 2023-02-25]. Dostupné na WWW: <https://www.zus-jhradec.cz/o-skole/>

Volný čas a prevence u dětí a mládeže. 2002, [online]. Praha: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy odbor pro mládež*. [cit. 2023-02-25]. Dostupné na https://www.msmt.cz/file/7327_1_1/download/

Vlastní zdroje autora

Vlastní rozhovor se sbormistrem Ing. Tomášem Petrů 21.1.2023

Vlastní rozhovor se sbormistrem Mgr. Štěpánem Štruplem 23.1.2023

Vlastní rozhovor se sbormistryní Mgr. Irenou Daňkovou 13.2.2023

Vlastní rozhovor se sbormistryní Mgr. Ivanou Písařovou dne 30.1.2023

Vlastní rozhovor se sbormistryní Mgr. Květou Pilnou 23.1.2023

Abstrakt

SVOBODOVÁ, V. Sborový zpěv jako možnost aktivního trávení volného času v Jindřichově Hradci. České Budějovice 2023. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce K. Ochozka.

Klíčová slova: volný čas, zpěv, duchovní hudba, světská hudba, pěvecký sbor, hlas, sbormistr

Bakalářská práce se zabývá sborovým zpěvem jako možnou volnočasovou aktivitou v Jindřichově Hradci. Teoreticky popisuje volný čas a jeho využití, počátky duchovní a světské hudby. Charakterizuje pěvecké sbory, zpěvný hlas a roli sbormistra. Dále práce popisuje pěvecké sbory v Jindřichově Hradci, jako možnou volnočasovou aktivitu. Zabývá se jejich historií, současnou činností, sbormistry, sboristy a zpěvným repertoárem konkrétních pěveckých sborů. V práci je také zmíněn přínos sborového zpěvu.

Abstract

Community singing as a possibility of active leisure in Jindřichův Hradec

Key words: free time, singing, spiritual music, secular music, choir, voice, choirmaster

This bachelor's thesis deals with community singing as a possible leisure activity in Jindřichův Hradec. It theoretically describes free time and its use, the beginnings of spiritual and secular music. It characterizes choirs, singing voice and the role of a choirmaster. Furthermore, the thesis describes choirs in Jindřichův Hradec as a possible leisure activity. It deals with their history, current activities, choirmasters, choristers and the singing repertoire of specific choirs. Contribution of choral singing is also mentioned in the thesis.